

Gulyás Péter Pál

A der-die-das–rejtély

– Ősnyelvtani magánnyomozás –

I. rész.

Mennyből az angyal?

**Szerzői kiadás
Budapest, 2009**

**Az ősnyelvtan nevében mély köszönet azoknak,
akik e kötet létrehozásában önzetlenül részt vállaltak:**

Ponori Thewrewk Aurél – előszó

Bényi Zsolt – grafika

Kemenesi Tünde – szerkesztő

Kövér András – hebraisztika

© Gulyás Péter Pál – 2008

FILMJUS 2008/128

gpp@t-online.hu

ISBN 978-963-06-5724-2

TARTALOM

Ponori Thewrewk Aurél előszavai	4
Nyelv és tudás	5
Az avatottak vélekedése	6
Az istenektől származhat-e a tudás?.....	11
Geocentrikus látásmódra tájolva	15
Látószög a Bibliában	18
A Der, Die, Das–jelenség.....	22
A nem nem nem	29
A nyelvben szunnyadó mítosz	33
Ég s Föld szerelme ismét napirendünkre kerül.....	36
A hím- és nőnem prototípusa	39
Sarkalatos helyzetek.....	41
Az ég madarai	42
Koronatanúk a múltból	45
A Das-ról dióhéjban	50
Kutyafuttában.....	51
Óskori nyelvújítók?	54

Ponori Thewrewk Aurél előszavai

Gulyás Péter Pál eddig megjelent könyvei kivétel nélkül meglepetésként hatottak az olvasókra. A szerző ugyanis a közismert bibliai vagy klasszikus mítoszokban, régi és újkori népi mondákban szereplő személyek, tárgyak és fogalmak ismertetéséhez merőben szokatlan, eredeti nézőpontokat választott. Ilyen módon eddig nem, vagy félremagyarázott részleteket sikerült megvilágítania, napvilágra hoznia, majd egyedi és összehasonlító elemzéseknek alávetnie.

Nincs ez másképp legújabb könyvében sem. Ebben a klasszikus mítoszvilágot és a csillagászatot a nyelvészet látókörébe hozva sikerült az indogermán nyelvek főneveinek oly sokszor vitatott és a tanulók által elátkozott nemi hovatarozását – legalábbis részben – értelmezhetővé tenni.

Gyermekkoromból emlékszem egy családi ebéd utáni beszélgetés témájára, amely a német főnevek sokszor indokolatlannak látszó „der-die-das” kérdésével foglalkozott. Az osztrák származású nagybácsim sem tudott a kérdésben zöldágra vergődni. Bevallotta, fogalma sincs, hogy a der Honig (a méz) miért hímnemű.

Hét, sőt nyolc évtizedig kellett várnom, hogy Gulyás Péter Pál segítségével megtudjam az okot, a valószínű igazságot, amelynek felismerése csak egy kivételes meglátó képességű elmének áll módjában.

Kívánom, hogy minden olvasó részesüljön a szerző jóvoltából annyi és olyan szellemi élvezetben, mint én.

A mítoszok és a nyelvek iránt érdeklődő
Ponori Thewrewk Aurél
csillagászat-történész

*„Az úgynevezett moralisták nem azért gyűlölték
Macchiavellit, mintha ő maga rossz lett volna,
hanem azért, mert felfedte titkaikat.”*

(Voltaire)

Nyelv és tudás

Az indoeurópai nyelv, mint az Európa domináns szoftvere

Európa nyelvei – néhány népét leszámítva – egyetlen tekintélyes és nagy tiszteletnek örvendő nyelvcsaládba, az indoeurópaiba soroltatnak. Ennek a meghatározó nyelvi struktúrájának a legalább két és félezer éves domináns írásos emlékekben is fellelhető jelenléte kontinensünkön kulturális és politikai összetartó erőnek tekinthető, sőt annak is tekintetik, s ezt még akkor is el kell ismernünk, ha mi vagyunk a szabályt nem épp erősítő kevés kivétel egyike.

Mivel a nyelv a gondolkodás szoftvere, ez az indoeurópai nyelvi rendszer – melynek itt most egyik aspektusát fogjuk közelebből szemügyre venni, sőt, megcsodálni – nagyon is megérdemli a megkülönböztetett figyelmet. És ez igaz, még akkor is, ha egy ilyen mechanizmusnak a vizsgálatát ősi kontinensünk kulturális összetartó elemei között, nem szokás a lehetséges témák közé emelni. Pedig nem feltétlenül olyan száraz jelenség ez, amilyenek mindazok gondolják, akiknek a gyakorta fűszertelen nyelvészet immár kedvét szegte, hogy az efféle virányos mezőkön ámuldozzanak, s tapasztalatokat gyűjtsenek be szorgos méhecskeként.

Természetesen az indoeurópai nyelvészet egyik fontos kérdésköre kapcsán, amelynek részleteibe itt most majd beleereszkedünk, lesznek, vannak számunkra, a finnugor törpe kisebbség számára is hasznos tapasztalatok, vagyis ez az utazás mindenki számára tartogat ilyen vagy olyan hozadékot.

Kezdeti tökéletesség?

Az indoeurópai nyelvten, főként korai megjelenései láttán – mivelhogy a kezdetiről nincsenek, ámbár, később megértik, hogy fura mód lehetnének kézzel fogható tapasztalataink – okkal-joggal sápiózik egy-két nyelvcsalád, pl. a miénk, az irigységtől. Szavahihető gondolkodók egybehangzóan állítják, hogy eme ősnyelvek bosszantóan tökéletesek. Sovány vigasz számunkra, kiknek nyilván savanyú a szőlő, hogy azóta nagyot romlottak... Honnan tudni mindezt? Hála az írásbeliségnek, a nyelvek változásai a korai nyelvemlékek jóvoltából folyamatában mérhetőek, követhetőek. Vagyis az utódnyelvek folyamatos roncsolódását bárki láthatja, akinek van szeme, s ezt a jelenséget a nyelvészet sem vonja, vonhatja kétségbe. Hisz, hogy egy példával is éljünk, a latinhoz képest a belőle származó ún. neolatin, avagy román nyelvek komoly romlásokon estek, s esnek át az idők előrehaladtával.

Tehát elő állt az a képtelen helyzet, hogy egy kezdeti, vagyis az ősi nyelvten tökéletesebb, mint az azt követőek? Na, Darwin most kezd forogni a sírjában, mivelhogy az ő színre lépése óta hivatalosan úgy szokás tartani, hogy a nyelvek fokozatos fejlődés útján jutottak el egy kezdeti dadogásból a mai remek állapotokig. Mi lehet hát a kezdetkori nyelvteni állítólagos tökéletességnek a titka, magyarázata, erre kéne választ találni, mivel ez a tényszerű megállapítás a nyelvek változását, alakulását vizsgáló modern tudományos felfogással szöges ellentétben áll.

De miért is hoz bennünket lázba ez a téma? Mert a nyelvtan, a nyelv állapota túlmutat önmagán, lévén a kollektív elmeállapot egyfajta tükré, fokmérője. Márpedig egy kezdetben magasabb rendű nyelvtan egy tökéletesebb emberiséget feltételez, és ez napjainkra nézve elég botrányos üzenet.

Istenektől származott

Az a tény, hogy kezdetben a nyelv tökéletesebb lehetett, Darwinig közhelynek számított, hisz mást se szajkózott az emberiség legendáiban, szentkönyveiben, mint egy kezdet tökéletességét. A Biblia nyitóképei is egy makulátlan Ádámot mutatnak, aki aztán egyre mélyebbre bukik... Mégiscsak lehet abban valami, amit a szent könyvek, legendák, mítoszok, mesketék ez ügyben összehordtak?! Abban, hogy a tudást készen kaptuk valakiktől, vagy egyvalakitől?

A *vallási könyvek* és az ősi szövegek természetesen eltérő hangszerelésben, ám lényegében ugyanazt állítják: A kezdet kezdetén istenek tevékenykedtek közöttünk, s az emberi tudás egyenestőlük származik.

A legmodernebb kor is újratermelte ezt a régi koncepciót, immár korszerű kivitelben: Eszerint az istenségek valójában űrhajón idelátogatott nagy tudású és hatalmú idegenek, kik egy távoli bolygóról látogattak hozzánk. Ők oltották belénk a titokzatos kultúrájukat, s nekik – és nem Darwinnak – köszönhetjük, hogy mi lehettünk az élővilág csúcsragadozói.

Töredelmesen bevallom, az én gusztusomhoz a darwinista felfogás áll közelebb, az, hogy a nyelv a kezdetlegestől fejlődött, emelkedett s mindmáig emelkedik, ám akadhatnak meglepetések...

Hallgassuk meg először is, miként vall a szavahihető tudós világ a nyelv eredetéről, lássuk továbbá, hogy a régi nyelvek meghökkentő magasabbrendűségével tud-e valamit kezdeni?

Az avatottak vélekedése

„Bármily ősi is, csodálatos”

Van tehát két homlokegyenest eltérő igazság: az egyik, a hivatalosnak mondható darwini, vagyis a fejlődéses. A másik igazság lényege pedig – melyet, látni fogják, ugyancsak nem akárhik vallanak –, hogy a nyelven egy kezdeti tökéletesség óta folyamatos romlás figyelhető meg. A mai nyelvészeknek e két egymást kizáró igazság között kell őrlődnie. Miként kommunikálható ez a skizofrénia? Üssünk fel találomra egy mai tudományos közfelfogást tükröző nyelvtörténeti összefoglaló munkát, lehetőleg egy széles látókörű szerző tollából:

„A szanszkrit nyelvnek bármilyen ősi is, csodálatos a szerkezete. Tökéletesebb, mint a görög, gazdagabb, mint a latin, sokkal pompásabban kifinomult, mint bármelyik, mégis, mind az igék gyökében, mind a nyelvtani formában, sokkal erősebb rokonság köti össze őket, mint amit véletlen hozhatott volna össze, s ez a rokonság olyan szoros, hogy egyetlenegy filológus sem vizsgálhatja a három nyelvet, anélkül, hogy ne higgyen abban, hogy egy közös forrásból származhatnak, amely, talán már nem létezik: s hasonló, ha nem is ilyen kényszerítő okunk van arra, hogy mind a gót, mind a kelta, bár különböző idiómákkal keverednek, azonos eredetűek a szanszkrittal; s a régi perzsát ugyanehhez a családhoz kapcsolhatjuk.”¹

¹ Róna-Tas András: *A nyelvrokonság*. Gondolat Kiadó 1987. 56. o.

A „bármilyen ősi is, csodálatos” fordulat igen beszédes, egy vallomással felér. Azt jelenti, hogy a kezdeti tökéletesség keresztülhúzza a mai tudomány elvárásait, számításait. Főként figyelembe véve, hogy a szanszkrit nem egy nyelv a sok közül, hanem az indoeurópai nyelvcsalád ősforrásféséje. Ez a szanszkrit egy potenciális koronatanú, egy hallatlan régi tanúvallomás, mely azt üzeni, illene a nyelv fejlődésébe vetett vakhitünket elfelejteni, revideálni.

A fejlődés

Idézzük csak tovább az előbbi szerzőt, csak azért, mivel véleménye egyúttal hivatalos és általánosan elfogadott, vagyis iskolákban is oktatott álláspontnak is tekinthető e faramuci kérdésben:

„A nyelv *fejlődésének* nyelvemléken való lemérése természetesen a legrégebb emlékekkel gazdagon rendelkező indoeurópai nyelvtudományban *fejlődhetett* ki elsőnek.”²

Fejlődés, fejlődés, és fejlődés! Mint jeleztük, az indogermán nyelvtan épp az ellenkezőjéről tesz tanúbizonyságot, hisz – s ezt idézett szerzőnk is pontosan tudja, hisz épp őt szólaltattuk meg ez ügyben – a nyelvnek esze ágában sincs fejlődni!

És most ugorjunk vissza a közelmúltba azokhoz a nagy és hiteles teoretikusokhoz, akik lerakták e modern tudomány alapjait. Ők a nyelv fejlődése mellett tették le voksukat. Ami a modern nyelvészetet illeti, ennek megszületése annakidején több mint örömdetes esemény volt, mert, amit előttek nyelvtörténet ügyben összehordtak, az rossz tréfa, lidércnyomásos álom...

Kezdjük a sort *Wilhelm Humboldt*tal, aki a modern nyelvészet egyik megalapozója.

Humboldt: A nyelv „egy csapásra” keletkezett

Wilhelm von Humboldt (1767-1835) egyik nagy és hasznos tanulmányában (*A nyelvek összehasonlító tanulmányozása a nyelvi fejlődés különböző korszakaival összefüggésben*) úgy találja, hogy a nyelv előzmények nélkül, egy csapásra keletkezett, gondolom, miként a Zeusz fejéből kipattant Pallasz Athéné.

„(3) Figyelemre méltó jelenség, hogy talán még soha nem került elő olyan nyelv, amelynek ne lett volna többé-kevésbé teljesen kialakult grammatikája; olyan nyelv pedig, melyet cseppfolyós állapotában, formáinak létrejövése közben leptünk volna meg, biztosan nem volt soha. [...] A magam eddigi tapasztalata azonban azt bizonyítja, hogy az úgynevezett kiműveletlen és barbár nyelvjárásokban is megvan minden, amit a teljes használat megkíván[...].

(4.) A nyelv nem is keletkezhetett másképp, mint *egy csapásra*, vagy, hogy pontosabban fejezzük ki magunkat, létezése minden pillanatában meg kell lennie benne annak, ami egészé teszi.³

„A görögöt már az első megjelenésekor a befejezettségnek egy, különben semmilyen más nyelvnél nem ismert fokán találjuk.”⁴

² Uo. 65. o.

³ *Wilhelm von Humboldt válogatott írásai*. Európa Könyvkiadó, 1985. 33. o.

⁴ Uo. 39. o.

Ilyesmi csak akkor és úgy lehetséges – mivel a nyelv mégsem fán terem, mint szólásaink – ha az ember a nyelvet szőröstől-bőröstől kapja valakitől, teljes pompájában, kiforrott állapotban.

Humboldt e kezdeti rejtély megoldására nem is vállalkozik, csak áll és bámul, mint nyúl a reflektorfényben.

Jacob Grimm: A kezdeti nyelv isteni fénye

Jacob Grimm – őt most Humboldt könyvéből idézzük – a nyelv kezdeti tökéletességében ugyancsak a felfoghatatlan csodát tartja:

„Eszerint a történetírás téved, amikor azt tanítja, hogy az emberiség a szükségtől sarkallva, lassanként, szakadatlan, elkeseredett erőfeszítéssel emelkedett ki egyre magasabbra, az állattól alig különböző sorból. Valójában a történelem kezdetén olyan emberek éltek, ‘akik felett még az isteni eredet fénye ragyogott’ (Jacob Grimm), a nép egyszerűsége mellett magas kultúrának voltak a birtokában, a természet mint Isten teremtésének tükrre nyitva állt előttük, csakúgy, mint közvetlen kinyilatkoztatás révén az isteni igazság. Ez az állapot idővel megromlott, elveszett.”⁵

Humboldt nagy kortársa, Hegel (1770-1831) az előbbi típusú hozzáállást – látszólag jogosan – egy „szélesen elterjedt koholmány”-nak, édenosztalgianak titulálta. Lehetne is abban valami, amit mond, csakhogy félő, hogy összekeveri a szezont a fazonnal: az idézett szerzőink magán az üzenethordozó szoftveren ámulnak, nem pedig, amire Hegel gondol, vagyis nem a szövegtartalmon.

J. G. Herder meghasonlása

J. G. Herder (1744-1803) apja evangélikus sekrestyés volt, ő pedig a német felvilágosodás legnagyobb hatású figurája. Ifjonti hévvel még a nyelv fejlődése mellett tör lándzsát, még amikor Darwin sehoh sem volt, de eszméje azért már lógott a levegőben. Így ír a régi görögök grammatikájáról:

„Nyelvük eleinte valószínűleg éppoly kezdetleges volt, mint bármely népnyelv a barbár időkben; ám akkor a Földre szállott Kalliopé, istenek szálltak le az Égből. Mercur feltalálta a lyrát, Apollón lelkesítő énekét kithara kísérte, fa és szikla járt a múzsafiak nyomában, akikre figyelmeztek a folyók, röviden – hogy ne a mesék nyelvén beszéljünk –, a zenével kísért költészet megteremtette és kiművelte a görög közönséget, amelynek finomabb volt már a nyelve és a gondolkodásmódja.”⁶

Mit is tesz itt Herder? A nyelvi tökélyt egy megelőlegezett fejlődési folyamat betetőződésének találja, s ennek megfelelően értékeli. A kérdés, amit nem tesz fel, hogy a görög nyelv miért nem fejlődik tovább, ha ez a dolgok rendje, iránya? Miért romlottak le mind az utódnelvek? Fura, hogy a nyelvi roncsolódási folyamata követhető, viszont megelőlegezett fejlődésnek sehoh sem lelmi szövegbizonyítékát, vagyis, hogy miképpen lett oly remek a nyelv, akkor a kezdetekben, tetten érhetetlen.

⁵ Uo. 394. o.

⁶ J. G. Herder: *ESZMÉK AZ EMBERISÉG TÖRTÉNETÉNEK FILOZÓFIÁJÁRÓL, és más írások*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1978. 496.

Herdert, megjegyzem, jelzett nyelvi munkáiért a berlini akadémia pályadíjjal jutalmazta. Élete alkonyán – írja róla Max Müller – hátat fordít díjazott eszméinek, majd pedig miután a pályadíjat nyilván elköltötte, feltisztul a látása, s takarodót fúj azoknak az oly jól kamatozó ifjúkori elképzeléseinek:

„Életének vége felé nyíltan visszavonta elméletét és kétségbe esve azok közé vetette magát, akik a nyelv eredetét csodálatos kinyilatkozásnak tulajdonítják.”⁷

Tehát ő is pusztán diagnosztizálta a jelenséget, ahelyett, hogy eltöprengett volna az okokon, a megoldáson. Mindenesetre igen dicséretes, ha valaki nem ragaszkodik tévedéseihez, s hogy mind ennek még hangot is mer adni.

Egy nyelvbarát magyar gondolkozó

Németh László témánkban némileg árnyaltabban fogalmaz, ő nem csodának, ám csodálatosnak látja, találja az ősnylvet. Ő maga egy reneszánsz lelkületű tudós-író, a nyelvek, nyelvészet nagy értője és szerelmese:

„A nyelv az én számomra elsősorban mű – gigantikus méretű mű –, s mint a költő műve, egy eredeti egyéniség önleplezése.”⁸

[...] Nem véletlen, hogy a fejlődés gondolatával szemben egyes indogermán nyelvészek ellenállást tanúsítottak. *Aki az indogermán nyelvekkel foglalkozik, könnyebben képviselheti a teológiai álláspontot a nyelvek keletkezése terén, mint a fejlődéstani.* Az Isten indogermánul beszélt, s az emberek három vagy négy évezred alatt angollá, oroszra, franciává morzsolták ezt a csodálatos idiómát.

[...] Homérosz nyelve a beszédnek talán még nagyobb fényűzésére vall, mint a későbbi görög, s az ősi indogermán népek jóval változatosabb nyelvet használtak, mint utódaik...”⁹

[...] A nyelveket a közlés ősi, állati szükségletei teremtették meg: nehéz ezt a felvetést el nem fogadni. De bizonyos, hogy ez az első szükség-nyelv már kezdetleges fokon a nyelv luxusába csap át.”¹⁰

Akárhogyan is, akik így vagy úgy az előbbi megállapításra jutottak, azok a nyelv Akhillész-pontját birizgálják. Mert ha a kezdeti nyelv a tökéletes, akkor, miként erre már az előbbieken is céloztunk, mégiscsak ajándékba kaptuk valakitől. Ez nem új gondolat, hisz Platón esze is ilyenféleképp járt az effajta ügyekben.

Platón, Kant

Platón egyik dialógusában – *Kratülosz* – épp azt firtatják a neves vitapartnerek, hogy vajon a szavak milyen eredetűek? Szókratész egyik beszélgetőpartnerét, Hermogenészt az izgatja, hogy a szavak közmegegyezésen alapulnak-e, vagy egyéb eredetűek?

„HERMOGENÉSZ: Ez a Kratülosz azt állítja, Szókratész, hogy minden dolognak *természettől fogva* van helyes, valódi neve, és hogy a név nem az, amivel az emberek a dolgoknak valamiféle hangot adva *megegyezés alapján*, konvencionálisan jelölik,

⁷ *A nyelvtudományról.* Müller Miksa. Kiadja: Ráth Mór. Budapest, 1878. (Max Müller) 352. o.

⁸ Németh László: *A minőség forradalma.* Magyar Élet kiadása, 1943 *A nyelvekről.* (1933.). 160. o.

⁹ Uo. 163. o.

¹⁰ Uo. 166. o.

hanem hogy van a neveknek valami természetes helyessége, valódisága, a görög és nem görög nyelvben egyaránt.”¹¹

Szókratész válasza – nyilván nem a véletlen játéka – a Platón nevével fémjelzett idea-tannal cseng össze: „a dolgoknak megvan a maguk állandó lényege, amit nem mi határozunk meg.” Összességében arra jut, hogy a szó, a beszéd akár az istenektől is származhat:

„[...] azokban a nevekben találunk helyességet, valódiságot, amelyek örökkévaló dolgokra vonatkoznak. Mert valószínű, hogy éppen ezeknél a neveknél erőltette meg magát legjobban, aki a nevet adta. Sőt, lehetséges, hogy az ilyen nevek részben nem is emberektől, hanem valami isteni hatalomtól származnak.”¹²

Visszaugorva a XIX. sz.-ba, a platóni állásponton áll a későbbi Kant is, amikor a nyelvet igen merészen önmagában valónak látta, „Ding an sich”, ember-független lénynek. Tehát akár Platón Szókratésze, ő is az Ég felé mutat a nyelv titka megoldását onnan várva, remélve.

A nyelvek hanyatlanak

August Schleicher (1821-68) realistább volt az utóbb idézett szerzőkénél, s ő fel- vagy beismeri, hogy a nyelvek, mióta – hála az írásnak –, az ember látóterébe kerültek, hanyatlanak. Hát erre már előtte is rájöttek egynehányan, volt hol olvasnia:

„A nyelveknek – Schleicher szerint – volt egy történelem előtti korszaka, és ebben a korszakban a nyelvek *fejlődtek*, míg a rövidebb, történeti korszakban a nyelvek *hanyatlásának* vagyunk tanúi. Az ősi »tapasztalat« a nyelvek állandó romlásáról Schleichert is megigézte, az ősi nyelvek »tökéletességében nem nehéz a német *romantika* visszhangját felfedeznünk«.”¹³

Mindezt továbbra is egy olyan nyelvkönyvből idézzük, melyben napjaink szakszerű hozzáállása híven megmutatkozik: Az, hogy a nyelv állítólagos leromlása egy romantikus képzelgés csupán. Mert a mai világ, még ha minden ez ellen szól is, a nyelvi fejlődés hitét vallja. Pedig a nyelv fejlődése olyasvalami, mint a hűség, mindenki beszél róla, de igazán-diből még senki se találkozott vele... Darwin se mutatta ki soha a nyelvi fejlődést, beérte annak pusztá vallásával, hirdetésével!

A Darwin-galiba

Charles Darwin (1809-1882) az ő, nem nyelvészeti ügyekben korszakalkotó művében, *A fajok eredetében* (1859. november 24-én jelent meg), tett egy kijelentést, mely az avatott nyelvkutatót 180 fokos fordulatra készítette. Mivel hamarosan ő lett – okkal joggal – a gondolkodó világ vezércsillaga, a nyelvészek is vakon az ő utasításait kezdték követni:

„Hasznos lesz, ha az osztályozás e felfogását a különböző nyelvek példáján illusztráljuk. Ha rendelkezésünkre állna az emberiség teljes családfája, akkor az emberfajta genealógiai elrendezése nyújtaná a világon ma beszélt nyelvek lehető legjobb osztályozását. Ha figyelembe vennénk az összes kihalt nyelvet és a közbülső, lassan változó dialektusokat, akkor ez a séma volna az egyetlen lehetséges elrendezés. Megeshetett azonban, hogy valamelyik régi nyelv csupán keveset változott, és csak néhány új nyelv kialakulásához vezetett, míg mások a különböző közös eredetű

¹¹ Platón összes művei. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1984. I. 727.

¹² Uo. 761. o.

¹³ Róna-Tas András: *A nyelvrokonság*. Gondolat Kiadó 1987. 94. o.

emberfajták elterjedésének, elszigetelődésének, illetve civilizációs állapotának megfelelően jelentős mértékben módosultak, és számos új dialektus vagy nyelv létrejöttéhez vezettek. Az egy töről eredő nyelvek között a különböző fokú eltéréseket egymás alá rendelt csoportok segítségével kellene kifejeznünk. A legmegfelelőbb, vagy úgyszólván az egyetlen lehetséges elrendezés itt is genealogikus lenne, és ezáltal természetes is, mert az élő és a holt nyelveket a legszorosabb rokoni kapcsolatok segítségével kötné össze egymással, és *beszámolna valamennyi nyelv fejlődéséről és eredetéről.*¹⁴

Két szék között – Kvák-kvák és vau-vau

Természetesen az ember jobbik esze Darwinnak hisz, csak hát az a baj továbbra is, hogy fejlődésre nemigen lehet találni, s felmutatni semmiféle általánosságban is meggyőző példát. Jegyezzük még azt is meg, hogy is annyira új ez a darwini gondolat, mármint, hogy a nyelv a kezdetlegességből nőtte ki magát, hisz a dolgot Epikurosz (Kr.e. 342-270), sőt, a sztoikusok is hasonló „pre-darwinista” úton-módon képzelték el:

„A sztoikusok véleménye szerint a szavak természetesen alakulnak ki, úgy, hogy az első hangjuk utánozza a dolgot, amit megneveznek.”

Íme a hangutánzásos nyelvfejlődésére egy modernkori példa:

„Egy angol (Farrar) elé Kínában gyanús étket tettek, s ő szerette volna tudni, vajon réce-e az; azt mondta tehát kérdő hangon:

»Kvák-Kvák?«

S erre ezt a világos feleletet kapta:

»Bau-Vau«¹⁵

Tehát kinek higgyünk? Fejlődött a nyelv, vagy istenektől kaptuk?

Merre tovább?

Hallgassuk meg ez ügyben immár azt a hagyományt is, melyet Hegel romantikus koholmányának, édenosztalgiajának minősített. Lássuk, miként vallanak maguk a szentkönyvek, mítoszok, mesék a tudás emberhez jutásáról – ha már a nyelvi tökély minden komoly gondolkozót így elvakított –, hátha előbbre jutunk egy jottányival!

Az istenektől származhat-e a tudás?

„Az Istenek fel fogják adni a Földet, és vissza fognak térni a Mennybe, lemondva Egyiptomról, s hátrahagyva a földet vallástól, és az Istenek jelenlététől megfosztottan... Csak halvány legendák maradnak fenn, melyek hihetőségét az utókor tagadni fogja” – Hermész Triszmegisztosz

¹⁴ Charles Darwin: *A fajok eredete*: Természetes kiválasztás útján. Budapest, Neumann Kht., 2004. MEK Könyvtár.

¹⁵ *A nyelvtudományról*. Müller Miksa. Kiadja: Ráth Mór. Budapest, 1878. (Max Müller) 353. o.

Szent szoftver?

A hagyomány sosem magát a nyelvtant, vagy annak alakulásait tárgyalja, vizsgálja, pusztán a *tudás* emberhez kerülésének módozatát. Ilyenkor azon is el kell töprengeni – s töprengtek is rajta sokan – hogy az a bizonyos tudástartalom miféle hordozón, s milyen nyelvi struktúrában került át az emberhez.

A Bibliát illik meghallgatni elsőként, mivelhogy ez a könyvek könyve. Mindenki ismeri azt az idevágó bibliai legendát, amelyben Isten talányos tudástáblákat ad át Mózesnek az Istenhegyen, a Tórát, azaz a törvényt. Mózes feladata, hogy továbbítsa a kiválasztott nép számára e parancsolatokat. Egyúttal egy, az addig beszélthez képest szent nyelvhez, s egyben szent nyelvtanhoz¹⁶ is jut az Exodus zsidósága, egy tökéletes „szoftverhez”:

„És szóla az Úr Mózesnek: Jőjj fel én hozzám a hegyre és maradj ott. És átadom néked a kőtáblákat, és a törvényt és a parancsolatot, a melyeket írtam, hogy azokra megtaníttassanak.” (1M 24,12.)

„És beméne Mózes a felhő közepébe, és felméne a hegyre, és negyven nap és negyven éjjel vala Mózes a hegyen.” (1M 24,18)

Mózes tehát ünnepélyes körülmények között átveszi Istentől a legnagyobb jót, a tudást, a törvényt, a Tórát. A Tóra egy misztikus, szentséges tárgy, több egy pusztá törvénytárnál. Egy korai bibliakommentár szerint már a Teremtés előtt is megvolt... A gyönyörűséges kabbalisztikus irodalom is mintha erről a szentségről beszélne, a maga talányos fogalmazásmódjában:

„Az Ég törvényei” azok a törvények, melyek alászállnak a fönti Édenből.”¹⁷

De a lényeg számunkra csak annyi, hogy a tudást az ember egy felsőbb hatalomtól kapja, készen, kiforrott állapotban, nyelvtanostól.

Kezdetben vala az Ige

János az Evangéliuma első soraiban az Ige, a tudás sorsát tárgyalja. Vegyük észre, hogy a tudás itt is tárgyként átadható:

„Kezdetben vala az Íge, és az Íge vala az Istennél, és Isten vala az Íge. Ez kezdetben az Istennél vala.” (János ev. 1,1-2)

Jánosnak – miként a Jelenéseiben olvasható – megadatott, hogy tanúja lehessen, ahogy a szent tudással egy angyal megjelenik, alászáll, s a tudást az emberiségbe oltja:

„És láték más angyalt az ég közepén repülni, a kinél vala az örökkévaló evangéliom, hogy a föld lakosainak hirdesse az evangéliomot, és minden nemzetségnek és ágazatnak, és nyelvnek és népnek.” (János jelenései 14,6).

Hermész átadja a szent tudást

Hermész Triszmegisztosz – Thot isten –, aki az írás és tudomány megalapozója állítólag feljegyzéseket készített az emberiség számára a Kr.e. 12. évezredben, egy hatalmas világpusztulás előtt. Később ezt megtalálták, s a vízözön után a hieroglifák nyelvére fordították. Íme a beszámoló arról, miként kerül ez a tudás a halandókhoz:

¹⁶ Létezik egy héber hagyomány, miszerint a bibliai zsidók kezdetben arámiul beszéltek, s csak az Istenhegyen kapták meg a héber nyelvet.

¹⁷ Zóhár, *a ragyogás könyve*. Holnap Kiadó, Bp. 1990. 25. o.

„Csak annyit mondok, hogy a Legfelsőbb Isten, a világ teremtője és Építésze átadta végül a földnek egy időre apádat, Oziriszt, és a nagy istennőt Íziszt, hogy elhozzák a várva várt üdvösséget. [...] Ők adták a halandóknak a *törvényt*, táplálékot, ruházatot.

»Olvadni fogják« mondta Hermész »titkos írásaimat, melyeket két részre osztanak, egyeseket közülük megtartanak és oszlopokra, obeliszkekre vésnek, mert hasznosak lehetnek az utókor számára.«

Az első bíróságok alapítóiként mindenütt megerősítették a rend és a törvény uralmát. [...] Így lettek ők az emberiség tanárai és törvényhozói, akik beavatták az embereket a művészetekbe, a tudományokba, a civilizált élet előnyeibe. [...]

Miután mindezeket véghezvittük, ó fiam, és láttuk a világot teljessé válni, Oziriszt és engem visszahívtak a mennyek lakói.”¹⁸

A kezdeti emberiség mintha egy ideológiai Marshall-segélyben részesült volna.

Komplett tudás

Az emberiség általában nem pusztán tanácsokat, ötleteket kap az istenségektől – miként a Tóra sem redukálódik a tízparancsolatra – hanem egy komplett tudás-kompozíciót. Viszont, mint jeleztük, s minket itt most elsősorban az érdekel, hogy a tudás átadásához nyelvi fogadóképesség is szükséges. A tudással mintha egy szoftvert is nyelvtant is kaphatott az emberiség, egyébként az isteni szöveg dekódolhatatlan lehetett. És egy nyelv elvileg elképzelhetetlen magasságba emelheti fel az embert.

Beköltözés a Bibliába

Mit is jelent számunkra a Biblia? Iránytű a hétköznapi eligazodáshoz. Számolnunk kell egy hallgatólagoz, ám a hétköznapiakra is kiható, mondhatni bibliai precedensjoggal. Olyannyira, hogy még kifejezés is van rá: *példázat*. Jelentése, hogy a szent szöveg minden vonatkozásban követendő viselkedési módot ajánl, követel. Bibliai idézetekkel csaknem el lehetne beszélgetni, s sokan beszélgetnek így, anélkül, hogy sejtjenék, honnan idéznek. Ilyenkor rákapcsolódunk egy intelligens rendszerre, asszimiláljuk, s immár az gondolkozik helyettünk: Nem csak a szöveg etikáját, de magasröptű nyelvtanát is használjuk ilyenkor.

Tehát, ismétlem, a Tóra, amit Isten Mózes által átadott nekünk, elvileg egy magasrendű nyelvtan is egyben, hisz a szövegtől elválaszthatatlan.

Polinézia szentkönyve

Az előbbi jelenséget nem csak a Biblia jótékony szigetvilágán élő elsősorban európai emberiség ismeri, mert az emberiség másutt is beköltözik titokzatos szentkönyvébe, mítoszába, mesébe, s magára zárja az ajtót. Ilyenkor egy szöveg- és nyelvtanszigetén él a kérdéses emberiség. Egy polinéz népcsoport tagjai ősgendákat idézgetve társalognak:

„*Sir George Grey* angol államférfi, akit a kormány, mint főkormányzót 1845-ben Új-Zélandra küldött. 1855-ben jelent meg egy könyve, *Polynesian Mythology and Ancient Traditional History of the New Zealand Race* címmel. *Sir Gray* a szigetre való megérkezése után megállapította, hogy „őfelsége bennszülött alattvalóit” tolmácsok segítségével tulajdonképpen nem érti meg. Miután megtanulta nagy nehézségek árán a nyelvet, amelyen még semmiféle könyv, szótár nem jelent meg, újabb csalódás érte:

¹⁸ Hermész Triszmegisztosz: *A tökéletesség útja*. Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 1994. 37. o.

még a nyelv birtokában sem tudta igazán megértetni a bennszülött törzsfőnököket, akikkel diplomáciai érintkezésben állt. »Úgy találtam, hogy ezek a főnökök, szóban és írásban, *nézeteik és szándékaik megmagyarázására régi költemények, vagy közmondások töredékeit idézik* – ahogy Szókratészék a nagy homéroszi művet, jegyzi meg a kötet szerzője – vagy olyan célzásokat tesznek, melyek egy *ősi mitológiai rendszeren alapulnak*, és bár a főnökök közleményeik legfőbb részét ilyen képes formába öltöztették, a tolmácsok is csődöt mondtak, és – ha egyáltalán – csak igen-igen ritkán sikerült a költeményeket lefordítani, vagy megmagyarázni«¹⁹

A csendes-óceáni, különösen ősi állapotban fennmaradt szövegeket ugyancsak törvény- és tudástárként hasznosították a hétköznapiakban:

„Van néhány érdekes gondolata [Malinowskinak] a mítoszlól. Különösen az a meglátása nyilvánvalóan fontos – mégpedig nemcsak a csendes-óceáni kultúrák vonatkozásában –, miszerint bizonyos mítoszok funkciója nem más, mint hogy szokások, hiedelmek, jogok és intézmények chartáiként működjenek. Nem ez az egyetlen funkciója ugyan valamennyi mítosznak – noha Malinowski hallgatólágon ezt feltételezi –, de mindenesetre olyan funkció, amelyet a fennmaradt görög példák esetében nem szokás kellőképpen hangsúlyozni.»²⁰

Lehetséges, hogy az ember beült a készbe, s semmit sem kellett tennie, csak azt, hogy ne rontsa el mindezt, ne térjen el tőle, ne térjen le úgymond az Útról?

És a mai, tévéhez láncolt emberiség micsoda pokoli szoftvert tölt fel napról napra az agyára?

Verses törvény?

Még talányosabb, hogy a kezdet kezdetén még az ősi népek törvényeit is olykor versbe szedve találjuk. Így akarták a költőket foglalkoztatni? Miféle szellemi pazarlás folyt akkoriban?

„Az ibérek között ezeket [a Spanyolország déli csücskénél lakó *turdétánokat*] tartják a legértelmesebbnek: tudnak írni, vannak a régi korszakokról történeteik, költeményeik, és állítólag 6 000 éves verses törvényeik.»²¹

A vers sokan úgy vélik, a legősibb műfaj, a legrégebb szövegeket mindig rímbe szedve, szerkesztett állapotban találjuk. A bibliai történeteket is bibliaversnek szokás nevezni. A sumer agyagtábla üzenetek is versben maradtak ránk. A szanszkrit szövegeket ugyancsak. Vers, vers, vers hátán... Ahol barbár kezdetlegességet várnánk, ott, az állítólagos ősbutaság honában csodát találunk! Minél régebbi valami, annál magasabb rendű! És ez épp az ellenkezője annak, amit a korszerű világban az ember eredetéről vallani, s hinni szokás.

¹⁹ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Gondolat, Budapest, 1977. 10.

²⁰ G. S. Kirk: *A mítosz*. Holnap kiadó Kft. Budapest, 1993. 44. o.

²¹ Strabón: *Geógraphika*. Gondolat, Budapest, 1977. 3. I/6. (171. o.)

Kik hozták létre e gigászi méretű műalkotásokat, a tudomány- és törvénytárákat, olykor veretesen versbe szedve? Kik szerkesztették ragyogó ősnyelvtanunkat? És ha e nyelvek valóban oly tökéletesek, ez nem a szöveghitelesség másodbizonyítéka is vajon egyben?

Azt, hogy kik hozták létre ezeket a műremeket, monumentális alkotásokat hagyjuk meg másnak a találgatást, mi egyvalamit vagyunk csak képesek bizonyítani, azt, hogy a szentkönyvek, mesék, mondák semmiképp sem lehetnek égi eredetűek. És tán ennek a bizonyíthatósága sem bagatellizálható el, amennyiben komoly érvek nem álltak hadirendben mellett, hogy ezek a remekművek igenis nálunk, a földön látták meg a napvilágot.

Tehát, mielőtt folytatnánk nyelvi vizsgálódásunkat, vagyis rátérnénk arra az ígért jelenségre, aminek kapcsán mindezek a dolgok felvetődtek, nem állhatjuk meg, hogy ezekben az ügyekben is egy aprócska frontot nyissunk, idézzünk meg egy-két arra mutató érvet és jelet, mely bizonyosság mellett, hogy mindeme ő- és ókori alkotások földi keletűek.

Geocentrikus látásmódra tájolva

A régi emberiség jobbára ugyanazt az eget, égi országot látta maga felett, vagyis az égbolt szolgált modellként a szent birodalmak alapításához. Ez az oka, hogy Egyiptomtól Mexikóig és még tovább a régi emberiség az éghez, bolygókhoz, csillagképekhez igazította mára már eltalányosodott építményeit, piramisait! A kőkörök népe is valóságos csillagdákat emelt. Még a székesegyházak is valóságos kozmoszredukciók, hiszen az égitestek vérkeringésébe lettek bekapcsolva.

A régiket mindenek előtt is a Sarkcsillag-tájék izgatta. Arrafelé sandítanak a fáraómúmiák a sírkamrából. A Sarkcsillagra tájolt ablakrésbe még a precessziós mozgást is belekalkulálta a csillagértő őseépítész.

A Sarkcsillag viszont kizárólag a Földről jelenti azt, amit a régieknek jelentett. ERGO: Az az építész, amely a Sarkcsillagra sandít, bázíroz, geocentrikus szellemiségű.

A geocentrikus szemüveg egy délibábot mutat csupán, tehát abban gyönyörködött a régi emberiség. Eszerint mindazon hagyományok, amelyekben a Sarkcsillaggal, Csillagképekkel stb., mint a valóság részével számolnak, csakis idelent a Földön születhettek.

Állj, állj, állj! Így pl. a Sarkcsillag-felbukkanás egy szövegben valóságos Júdás-csók. Lakmuspapírként jelzi, hogy a régi virtuális rendszerrel akad ilyenkor dolgunk. A kozmoszt alulnézetből szemlélő ember látta ilyennek.

Geocentrikus szemüveg

Tehát, arra a kijózanító felismerésre jutottunk, hogy mindazok a hagyományok, melyekben így vagy úgy a Sarkcsillag körül forog az égbolt, keringőznek a bolygók és a csillagképek, itt lenn a Földön született. Továbbá, azok a szövegek, melyekben a csillagképeket valamiféle organikus egységnek tekintették, ahol a bolygók, bolygó-istenségek szándékait dokumentálták, a lenti látószögű ember csalfa víziói csupán.

Ahol a régi világnézetből fakadó effajta alapfogalmak, mint *Sarkcsillag*, *csillagkép*, *állatöv*, *égekzép*, *földközép*, *ég-föld- köldök stb.* felbukkannak, azoknak sejtelmük sem volt a valóságos kozmikus viszonyokról, a Naprendszeréről, a szemhatáron túli valóságról. Olyan irányba fohászokdáltak, ahol senki sincs, olyan lényekkel vettek fel spirituális kapcsolatot, akik sohasem léteztek.

Egy valamirevaló marslakó, avagy istenség, aki fentről pottyant közénk, pontosan tudja, mert látta, hogy a Föld legkevésbé sem egy kiemelt bolygója a Naprendszernek, és nem spirituális és gravitációs központ, ahogy a régiek képelték. Még hogy a Mindenség fix közepe volna?! A geocentrikus hit az emberiség gyermekbetegsége, melyből máig sem sikerült kigyógyulnia...

A nyelvtanok kezdeti tökéletességét tehát máshol kell keresnünk! Ám mielőtt folytatnánk ezt a bújócskát a nyelv csodájával, ne sajnáljunk egy rövidke időt az immáron önmaguk ellen tanúskodó, vagyis geocentrikus elemeket tartalmazó hagyományokra.

A régi görögök, latinok Sarkcsillaga

Számos nép mítoszában, meséiben csillagkép-istenségek szállnak a Földre, ahol megtestesülnek, s álruhás Mátyás királyként néznek szét birodalmukban, a gyarló emberek között.

Mások, pl. a mongolok, vagy a régi görögök ennek az ellenkezőjét szerették elmesélni, azt, hogy egyes csillagképek földi eredetűek. Hát ilyen ötlet is csak geocentrikus rugóra járó agyból pattanhat ki. Íme a Medve csillagkép eredete Apollodórosz ismertetésében:

„Zeusz azonban beleszeretett (Kallisztóba), és hiába tiltakozott a leány, Artemisz, vagy mások szerint Apollón képében együtt hált vele. Hogy Héra elől eltitkolja az ügyet, medvévé változtatta a leányt; Héra azonban rábeszélte Artemiszt, hogy – mintha közönséges vadállat volna – lője le a nyilával. Némelyek szerint Artemisz azért nyilazta le őt, mert nem őrizte meg a szüzességét. Kallisztó halála után Zeusz az újszülött gyermeket elragadta, Arkadiába vitte, ott Maia gondjaira bízta és elnevezte Arkasznak, Kallisztót pedig Medve néven csillaggá változtatta.”²²

Könnyen jelképes értelműnek látja az ember az efféle meséket, jóllehet, kozmogóniai gyökerű típuszövegek.

„Teltek az évek, Kallistó fia, Arkas – Arkadia névadó hőse – daliás ifjúvá serdült és egyszer az erdőben találkozott a medvével, akiben nem ismerhette fel anyját. Már célba vette, hogy leterítse, de Zeus megelőzte az akaratlan anyagyilkosságot, és egykori kedvesét a csillagok közé emelte. Így került az égre az *Északi Sarkcsillag*, a régiek szerint az egyetlen égitest, amely nem változtatja helyét, hanem csak saját tengelye körül forog.”²³

A kor eszméi híven tükröződnek Ovidiusnál, az *Átváltozásokban*:

„S hogy ne legyen tájék eleventől árva, az égi
térre a számos csillagkép, a sok istenalak lép;
csillámló halakat befogad, helyet adva, a hullám;
föld vadnak, rezgő levegő madaraknak ad otthont.”²⁴

Figyeljék csak meg, hogy a latin időkben a Sarkcsillagot milyen komolyan vették, bizonyoságot téve arról, gőzük sem volt a valóságos távlatokról:

²² *Mitológia*. Apollodórosz. MEK-05780

²³ *Mitológia*. Trencsényi-Waldapfel Imre. MEK Könyvtár.

²⁴ *Átváltozások*. Publius Ovidius Naso. MEK-03690

„A messze távolban, épp a Sarkcsillag alatt lakó szkithák emberhúst esznek, ez a táplálékuk, s emberevőknek hívják őket. Ugyanezen az égtájon élnek az ariamaszposzok, akiknek homlokuk közepén van a szemük, s éppen olyanok, mint amilyenek a Küklopszot írják le a költők.”²⁵

Egyiptomi tájolás

„A kiváló eredményeket a csillagászoknak köszönhatték, akik pontosan a *sarkcsillag*hoz tudták tájolni az épületeket. Egyes egyiptológusok szerint nem a sarkcsillag, hanem a Sárkány csillagkép Alfa csillaga volt a mérvadó.”²⁶

Amikor az utókor itt kiváló eredményeket lát, nem téved, hisz relatíve ezek valóban kiváló eredmények. Leszámítva, hogy nem töltötték be azt a feladatot, amire hívatottak voltak, vagyis a kapcsolatfelvételt a Sarkcsillag-zónával. Arról nem szólva, hogy e vidékeken minden összbirodalmi erőfeszítés a feltámadást szolgálta. Így a piramisépítészet is, melyben elsősorban mint őstudományos balfogásban érdemes gyönyörködnünk.

Nem volna hasztalan a geocentrikus téveszme sokmilliárd rabszolgaáldozatának gyásznapot rendezni, ez a minimum, amit a szerencsétlenek megérdemelnének!

Sarkcsillag a magyar hagyományban

„Dienes István feltételezése szerint a honfoglaló magyaroknál a holtak birodalma *nyugat* felé esett. Az ég kupoláját a *sarkcsillagnál* fogva a világoszlop támasztja alá.”²⁷

Sarkcsillag? Világoszlop? Hagyományunk is az egyetemes téveszme-hitén állt!

Sarkcsillag a sámánhitben

Az evenki nép a Sarkcsillagot égi központnak, a Nagy Bejáratnak tekinti:

„Jól vigyázzunk: itt más fogalmakkal van dolgunk, mint az európai képzetekben! Az ég az európai hitvilágban a szellemvilág, az isten és az angyalok lakóhelye. A sámáni egek azonban csak rétegek, valódi boltozatok. A *lények* tevékenységének színhelyei, lakóhelyei a *világok*. A felső világ például az *egek fölött* foglal helyet. Bejárata a *sarkcsillag*, éppen ezért az evenkik a sarkcsillagot „az égbolt nyílásának” nevezik.[...]

Amennyire nyugtalanító a természetfölötti lények látogatása a földi emberek számára, éppen olyan aggasztó a földi emberé amott; vagyis „a sarkcsillagon túl” a földi ember a természetfölötti lény.”²⁸

Egy, a nemrég idézettől némileg eltérő magyar hagyomány is ismeri ugyanezt az égi bejáratot:

„Tállyán vala az ég kapuja, s a Göncöl vállán át lehetett az öregistenhez jutni...”²⁹

A *Göncöl válla* a Sarkcsillagot jelenti.

²⁵ Aulus Gellius: *Attikai éjszakák*. Európa Könyvkiadó, 1968. 99. o.

²⁶ *Egyiptológiai teaurusz*. Thabet Mona. MEK-02497

²⁷ *Magyar Néprajz* nyolc kötetben. MEK Könyvtár.

²⁸ *Samanizmus*. Diószegi Vilmos, MEK-01639

²⁹ Toroczkai-Wigand Ede: *Öreg csillagok*. Műszaki Könyvkiadó, 1988. 20. o.

Látószög a Bibliában

Bizonyítható, hogy a bibliakutatás, de néhol maga a Biblia is elhatárolódik a csillaghitől, s ez felcsillantja a reményt, hátha a Szent Könyv valóban örök igazságok tára! Lássuk hát épp ezért, hogy mitől és miként is határolódik el a Biblia csillaghit ügyben?

Elhatárolódás:

„Se szemeidet fel ne emeld az égre, hogy meglásd a napot, a holdat és a csillagokat, az égnek minden seregét, hogy meg ne tántorodjál, és le ne borulj azok előtt, és ne tiszteljed azokat, a melyeket az Úr, a te Istened minden néppel közlött, az egész ég alatt.” 5M. 4,19.

„Ne csinálj magadnak faragott képet, és semmi hasonlót azokhoz, a melyek fenn az égben, vagy a melyek alatt a földön, vagy a melyek a vizekben a föld alatt vannak.” (2M 20,4)

Másutt mégiscsak kiütözik a szent szövegből is, hogy – mint egyként a régi világ – geocentrikus eszmei alapon áll.

Kiolvashatóság:

Bizony, olykor csillagképek is harcolnak itt, ami viszont már geocentrikus szemléletre és a perszifikáció komolyan vételére vall:

„Az égből harcoltak. A csillagok az ő helyökből vívtak Siserával!” (Bírák könyve 5,20)

Jób könyve:

„A ki szól a napnak és az fel nem kél, és bepecsételi a csillagokat.

A ki egymaga feszítette ki az egeket, és a tenger hullámain tapos.

A ki teremtette a gönczölszekeret, a kaszás csillagot és a fiastyúkot és a délnek titkos tárait.

A ki nagy dolgokat cselekszik megfoghatatlanul, és csudákat megszámlálhatatlanul” (Jób 9,7-10)

Odébb:

„Mikor együtt örvendezének a hajnalcsillagok, és Istennek minden fiai vigadozának?” (Jób 38,7).

„Összekötheted-é a fiastyúk szálait; a kaszáscsillag köteleit megoldhatod-é?

A hajnalcsillagot előhozhatod-é az ő idejében, avagy a gönczölszekeret forgathatod-é fiával együtt?” (Jób 38,31-32)

Ámós próféta organikus egységnek tekinti a csillagképeket:

„A ki a fiastyúkot és a kaszáscsillagot teremtette; a ki reggellé változtatja a homályt és a nappalt éjszakává sötétíti; a ki hívja a tenger vizeit és kiönti azokat a földnek színére: az Úr annak a neve.” (Ámós 5,8.)

Henoch apokrif irata még a Sarkcsillagról is megemlékezik, a helyről, mely Isten háza közelében található.

„A kiválasztottak a fa gyümölcse által nyerik el az örök életet. Akkor majd átültetik és a sarkcsillag helyére teszik, a szent helyre, az örök Király, az Úr háza mellé.”³⁰

Josephus Flavius könyve előszavából – *A zsidók története* – megtudhatjuk, hogy a bibliai zsidóság is csillaghiten állt. Erre vall az is, hogy:

„Az ótestamentumi szent tárgyak, így pl. a frigyszekrény, s a főpapi ruházat kellékeinek használatát és a kegyszerek misztikus jelképrendszerét (Flavius) a hellenisztikus mikrokozmosz-makrokozmosz elmélettel indokolja. Így bebizonyítja, hogy a főpap mellvértjét díszítő 12 drágakő a zodiakus csillagképeit jelképezi; a frigysátor nem más, mint a világmindenség kicsinyített mása.”³¹

Égközép-Földközép a Bibliában

Az afféle, ma már korszerűtlen fogalmak, mint *égközép*, vagy *földközép* szintén a régi hit relikviái:

„És előjárulátok, és megállatok a hegy alatt; a hegy pedig tűzben ég vala mind az *ég közepéig*, mindamellettt sötétség, köd és homályosság vala.” (5M 4,11)

„És szóla az Úr néktek a tűz közepéből. A szavak hangját ti is halljátok vala, de csak a hangot; alakot azonban nem láttok vala.” 5M 4,12.

János az evangéliumi jelenetben a Könyvet hozó angyalt épp az *Ég közepén* pillantja meg:

„És láték más angyalt az *ég közepén* repülni, a kinél vala az örökkévaló evangéliom, hogy a föld lakosainak hirdesse az evangéliomot, és minden nemzetségnek és ágazatnak, és nyelvnek és népnek.” (János jelenése 14,6)

Égközép-Földközép a Kalevalában

A Kalevala szóhasználata is felér a geocentrikus eszmeiség nyílt vallomásával:

„Kisasszony a *mennyközépről*,
Indítsd érrel dús ladikod,
Hajtsd az ínnal dúsgazdagot,
Evezz által csontréseken,
Által ínrepedéseken!”³²

Ez az utas is a csillagképek között halad. Ilyet is csak a Földön lehet írni.

„Hold fölött, a nap alatt el,
Göncöl válla közt haladt el;
Észak udvarába érve,
Szárjola bányaösvényére.”³³

³⁰ *Henoch Apokalypsise*. Bibliotheka. (hasonmás kiadvány). Fordította és bevezetéssel ellátta: Hamvas Béla Holnap kiadó, Budapest, 1941. 55. o.

³¹ Flavius Josephus: *A zsidók története*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1966. XVII. o.

³² *Kalevala*. Szemelvények a finnek naiv eposzából. Ford. Vikár Béla. MEK Könyvtár.

³³ Uo.

De térjünk csak még egy kicsit vissza a Bibliához!

Bábel tornya miről fecseg?

Idézzük ismét a remekbe szabott kis bibliai mesét, mely azt sugallja, hogy magának Istennek is geocentrikus látásmódja lehetett. Egyébként nyilván tréfára veszi, ha az Eget az emberek elfoglalással fenyegetik:

„És mondának: Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje, és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész földnek színén.

Az Úr pedig leszálla, hogy lássa a várost és a tornyot, melyet építenek vala az emberek fiai.

És monda az Úr: Imé e nép egy, s az egésznek egy a nyelve, és munkájának ez a kezdete; és bizony semmi sem gátolja, hogy véghez ne vigyenek mindent, a mit elgondolnak magukban.” (1M 11, 4-6.)

Bábel önmagában véve is beszédes helynév, akkádul azt jelenti: *istenek kapuja*, magyarán, az Ég bejárata. Vagyis az eget ostromlók eszerint valószínűleg a Sarkcsillag-alatt építkeztek, s onnan akartak az Égbe masírozni. Vagyis ennek a mesének izgalmasan korrekt a tájolósa, természetesen kizárólag a régi kozmosz viszonylatában.

Sumer csillagistenek

Komoróczy Gézától – aki a sumer táblák neves fordítója, tanulmányozója – megtudhatjuk, hogy már azokban a korai időkben sem sajnálták a tudásra az időt és nyilván a közpénzt, pl. arra, hogy melyik csillagkép melyik istenség lehet:

„R. Borger csaknem egy évtizede összegyűjtötte a titkos jelzést tartalmazó táblákat, és elvégezte a tartalmuk elemzését is. Eszerint titkos tudománynak minősültek, többek között, az istennevek jegyzékei, köztük azok is, amelyek az istenségek és a csillagok azonosításával foglalkoztak.”³⁴

„[...]az Oroszlánt Lатарakkal, a Csónakot Enlillel, a Nagy Medvét Ninlillel, a Sárkányt Anuval azonosították.”³⁵

A sumer csillagzatok egyrészt tehát maguk az istenségek, továbbá égi-topográfiai, vízrajzi vonatkozással is bírnak:

„A Kos csillagképet az ősi Erek város mellé rendelték, a Rák elülső csillagait a Tigrisre, a hátsó csillagait pedig az Eufráteszre vonatkoztatták.”³⁶

Ez mind szép, mégse feledjük: amikor a csillagképet összetartozó egységnek, organizációnak tekintetik, az a lenti, geocentrikus világlátású ember víziója.

Még valami: Míg az igen ősi sumer hagyomány magukat a csillagképeket tekintő istenségeknek, a későbbi görögség – miként előbb láttuk – az istenségek vagy héroszok csillagképpé válásáról beszél, megdicsőülésükről. Ilyenkor pusztán eltérő kommunikációkkal akad dolgunk, ami az azonos lényegen – hogy a régi emberiséget egyként csalta meg a szeme – mit sem változtat!

³⁴ Komoróczy Géza: *A sumer irodalmi hagyomány*. Magvető könyvkiadó, Budapest, 1979. 583. o.

³⁵ Franz Boll – Carl Bezold: *Csillaghit és csillagfejtés*. Helikon Kiadó, 1978. 21. o.

³⁶ Uo. 19. o.

A szanszkrit szent hagyomány

Illene arra is példával szolgálunk, hogy a nappali kozmoszt is ugyanígy félrelátja a régi ember, mint az éjszakait. A szanszkrit titkos tanítások értelmében a nappali égbolt egy titáni ló:

„Bizony a hajnalpír az áldozati paripa feje.³⁷ A Nap a szeme, a szél a lélegzése, a Mindenember Tüze³⁸ a toroka, az év a teste. Az Ég a háta a levegőé a hasürege, a Föld a hasa domborodása. Az égtájak az oldalai, a mellékégtájak a bordái, az évszakok a tagjai, a hónapok és a félhónapok az ízületei, a nappalok és az éjszakák a patái, a csillagok a csontjai, a felhőzet a húsa. Abraka a sivatag homokja, erei a folyók, mája és tüdeje a hegyek, szőre a füvek és a fák. A napfelkelte az elülső fele, a naplemente a hátulsó fele. Ha vicсорít, az villám, ha megrázza magát, az mennydörgés, ha vizel, az eső. Hangja a szó.”³⁹

A diadalmas asztrológia

Még valami, amit ne hagyjunk szó nélkül. Az asztrológia elpusztíthatatlansága az élő bizonyítéka annak, hogy az emberiség mindennél jobban ragaszkodik bogaraihoz, s hidegen hagyja a füsztelen igazság. Jóllehet, már Kopernikusz óta hivatalosan is lelepleződött, hogy a csillagképek csak békaperspektívánk folytán tűnnek szerves egységnek, az asztrológiai üzletág háborítatlanul prosperál tovább. Meglehet – érvelnek –, hogy a csillagképek tagjai nincsenek a bibliai frazeológiával szólva „összekötve”, de attól még közösen kifejthetik áldásos hatásukat. Hát igen! Akik így gondolkoznak, olyanok, mint Periklész, kinek tehetőségét így jellemzi Thukydész:

„Ha birkózás közben földhöz vágom, akkor is ő marad felül. Bebizonyítja, hogy nem fektettem két vállra, és elhítem azokkal is, akik a birkózást végignézték.”

Köszönet a Sarkcsillaghitnek

Csillaghit ügyben érjük be ennyivel, s köszönjük meg szépen a Sarkcsillagnak és társainak, hogy hasznunkra voltak annak leleplezésében, hogy a kezdetkor titokzatos művei a földi ember alkotásai. Tehát felejtsük el, hogy ezek az alkotások bármifajta égiek, vagy ún. földöntúliak alkotásai, s ajándékai lettek volna.

És immár, új tapasztalatainkkal felszerelkezve irány ismét az indoeurópai nyelvtan, amire fejezetünkben szerződünk, s nemsokára megértik, hogy az előbbi kissé talán különös kitérőre miért volt nélkülözhetetlen szükség.

³⁷ A lóáldozat a védikus kor egyik legjelentősebb rítusa volt, amelyet a nép egészének jólétéért mutattak be. A későbbi, misztikus szövegek a lóáldozatot a mindenség teremtésével azonosították, és Purusának, az Első Embernek világot teremtő feláldozásával hozták összefüggésbe.

³⁸ Agni Vaisvánara: öt néhol a Nappal, néhol a test melegével azonosítják. Lásd: Brihadáranyaka-upanisad 3. és 9.; Katha-upanisad 1.7.; Mándúkja-upanisad 3. és 9. A Vaisvánara máshol a Lélek jelzője. Lásd: Cshándógja-upanisad 5.12-18.

³⁹ *Upanisadok*. Fordító Tenigl-Takács László. MEK-01326 / Brihadáranyaka-upanisad I. fejezet 1. sz.

A DER, DIE, DAS–jelenség

Az indoeurópai nyelvről

Tehát odáig, s arra jutottunk, hogy az indoeurópai nyelv legyen bár bármennyire is tökéletes, semmiképp sem lehet isteni eredetű, amennyiben ezek az ősi alkotások a geocentrikus hit stigmáit viselik hátukon.

Mindezek jegyében lássuk közelebbről az indoeurópai nyelvet, e népek szoftverét, s az érveket, mely a modern nyelvészet nemrégiben is idézett szavahihető gondolkodói szerint e nyelvcsoportot a többi felé emeli? Melyek bennük azok a nyelvi megoldások, miknek jóvoltából úgy ítélték a hozzáértők, hogy rangban, értékben a többi nyelvcsalád fölé emelkednek?

A magasrendűség egyik legfőbb ismérve

A nyelvi magasabbrendűség, fejlettség egyik fontos állítólagos ismérveként azt szokás felemlíteni, hogy e vidéken, ellentétben pl. az agglutináló nyelvekkel, a főnevek nemekben – hím-, nő- és néha semlegesnem – pompáznak.

Igazándiból épp ez a jelenség különbözteti meg a legmarkánsabban más nyelvcsaládoktól, ugyanis, hogy flektáló vagy épp agglutináló egy nyelv, ez csak külsődleges különbség, hisz mindkét grammatikai felépítés alkalmas ugyanannak a kifejezésére, s egyik sem jobb a másiknál.

Tehát mi itt most a névszók nemeinél fogunk elidőzni, amely tulajdonsággal tény és való, egyéb nyelvcsaládok nem rendelkeznek.

De miért is kapnak nemet a főnevek az indoeurópai nyelvekben, a kissé fura mód kivételt képező angolt leszámítva? A korszerű nyelvészet nagynevű megalapozói azt sugallják, sőt, vallják, hogy azért kapnak nemet a névszók, mert jár nekik!

Wilhelm von Humboldt, aki alaposan beásta magát a témába, arra a megnyugtató felismerésre jutott, hogy a névszók nemi besorolása helyes és rendjén való, sőt, üdvös esemény:

„Egy szó *nemek alá foglalható*, másokkal értelmes láncolatokká összeállítható.”⁴⁰

Kár, hogy nem érzi szükségét, hogy mindezt meg is indokolja.

Max Müller alábbi idézetünkben eljátszik azzal a gondolattal, ha egy korabeli nyelvész egy ismeretlen afrikai nyelvet fedezne fel, miként is jellemezhetné?

„Azt is megjegyzné hogy az a nyelv majdnem olyan *szegény*, mint a kínai, *mert nincsenek neki nemi különbségei*, kivéve néhány szóban, pl. sorhajó (man-of-war) és gőzmozdony (railway-engine), melyeket női lényeknek gondolnak.”⁴¹

Az előbbi fogalmazásmódba az lett belekódolva, hogy a kor tudományos sugallata szerint a nyelvi nem nélküliség egyfajta szegénységi bizonyítvány.

Ez a hozzáállás és vélekedés mind a mai napig tartja magát, mivel bárki utána nézhet, hogy mivel is jellemzi az indoeurópai nyelvi világ az agglutináló nyelveket? Azzal, hogy a főnévi nemek jelölése hiányzik belőlük! Úgy mond:

⁴⁰ *Wilhelm von Humboldt válogatott írásai*. Európa Könyvkiadó, 1985. 396. o.

⁴¹ *A nyelvtudományról*. Müller Miksa. Kiadja: Ráth Mór. Budapest, 1878. (Max Müller) 213. o.

„...it lacks the custom of endowing nouns with genders”.

E fogalmazásmód, ahogy erre a specifikumra, vagyis erre a hiányra felhívják a figyelmünket, azt sugallja, hogy a névszók nemének jelzése egy nyelvi rendszer építő eleme volna, szerves, és nélkülözhetetlen alkotórésze, amely azt gazdagabbá teszi. Hovatovább, egy nyelvcsalád fejlettségi mutatói között tartja számon a modern nyelvészet ezt a jelenséget egy korai elterjedt XVIII–XIX. sz.-i nyelvészeti axióma, vagy preconcepció értelmében, s a közvélekedésben is máig tartja magát, s bebetonozódott ez a hozzáállás.

Mire jó mindez?

De mi ez az egész, mire jó, mire szolgál? – kérdezzük mi finnségi népek és magyarok, akik franciául, németül, latinul, oroszul szeretnék becsülettel megtanulni? Mi ugyanis nem látjuk ennek az értelmét. Lássuk, mint mondanak erről a nyelvkönyvek? A nyelvkönyvek, kezdve az ógörögtől, latinon át németen keresztül a szláv nyelvekig, magyarázat ügyben egy húron pendülnek. Egybehangzóan vallják, hogy az adott főnév neme kezdetben önmagára vonatkozott. Ez azt jelenti, hogy pl. egy kanca nőnemet, egy csödör pedig hím nemet kap, névelő, vagy utórag esetleg mindkettő formájában. És eredetileg mindenütt volt egy semleges nem is, amely nyilván az élettelen dolgok, s fogalmak megjelölésére szolgált, gondolja az a finnugor nyelvtanuló, aki szűz szemmel üti fel élete első francia vagy latin nyelvkönyvét.

Miként is jelölik a nemeket a kérdéses nyelvkontinensen? Egyrészt természetesen névelővel, másrészt szóvégződéssel, avagy egyszerre mindkettővel. Az emberiség hosszú évezredek során ehhez már úgy hozzászokott, főként, aki beleszületett, hogy e nélkül a főnevet meztelennek látja. Ennyire evidens volna ez?

Játsszunk el gyorsan egy gondolattal, mivel égetően fontos, hogy megértsük ennek a jelenségnek a lényegét. Ha a fenti recept szerint a magyar nyelvet nemekkel ruháznánk fel, hogy mi is fejlettebbek váljunk e téren is, akkor mi volna a teendőnk? Ez esetben pl. az *apa* főnév egy hímségre vonatkozó névelőt, vagy utóragot kapna. A *tyúkot* ugyanígy a női mivoltára utaló jelzéssel látnánk el, a *kakast* pedig hímmel. Egy tárgynak, pl. a *balta*, vagy a *fakanál* nyilván semleges jelűnek kell lennie. A fajnevek, mint pl. az *ember*, vagy a *ló* az elemi logika szerint ugyancsak semlegesek, mivel a fajnevek a hím, és női egyedek összefoglalásai. Na és a fogalmak? A fogalmaknak szintén semleges nemet kell kapniuk, mivelhogy ez idő szerint nem ivarosán szaporodnak.

Álljon meg a menet! Mire jó ez az egész? Szükség van-e egy olyasmit külön jelölni, ami egyébként is nyilvánvaló? Szükség van-e megjelölni az *apa* hímnemét, vagy egy tárgy semleges nemét, miközben a névszó jelentése félreérthetetlenül tudunkra adja azt, amit megjelöltünk? Nincs szükség. Ez egy ízig-vérig fölösleges cicoma! Rejtély, hogy mitől tekintik ezt a jelenséget a nyelvészek egy fejlettségi stigmának! Egyetlen érv sem hozható fel hasznossága még kevésbé a szükségessége mellett.

Igen csekélyke hozadéka van ennek a nyelvi diszitménynek, belegondolva abba a bizarrságba, hogy élettelen tárgyak és fogalmak is nemet kapnak. És nem feltétlenül semlegesnemet kap pl. az *asztal* hanem mindjárt nőnemre (olasz, francia), vagy hímnemre (német) érdekesítik. Mitől inkább nőnemű egy asztal, mint hím, vagy semleges? Miféle hóbort lakik e vidéken?

Félő, hogy mindezt a kérdésben járatos nyelvtudósok, vagy nyelvkönyvszerzők sem tudják, vagy ha mégis, akkor nem osztják meg velünk titkukat. Tán ez is titkos tudomány, mint a sumeroknál a csillagkép identifikálás? Mindenesetre a meghatározó nyelvész-gondolkodók –

főként, akik ebben a nyelvcsaládban láttak napvilágot – rendre és élből, vagy legalábbis hallgatólagosan szükségszerűnek ítélik e jelenség meglétét és fenntartását.

Bevallom, a főnévi nemek nekem személy szerint oly sok bosszúságot okoztak, az orosz, francia, olasz, német nyelvekkel való iszapbirkózásaim során, hogy régóta készülök ez ügyben némi elégtételt venni azzal a becsületes szándékkal, hogy a kérdés végére járunk, aminek közös érdeknek illik lennie! Jóllehet, nem azok együttgondolkozására számítunk, akik, s ezek nincsenek kevesen, a mundér becsületének védelmében szándékoznak üdvözülni.

Káosz

Ráadásul a lényegre még rá se tértünk! Ebben az indoeurópai nyelvi világban a főnevek nemi státusza a legkevésbé sem úgy bukkan elénk, ahogy azt a nyelvkönyvszerzők vélekedése szerint várja, s kiszámítja az ember. Akkora káosz tárul elénk mindenütt, mintha a nemeket részeg emberek adományozták volna gunyoros szándékkal. Számtalan példát találunk, amikor oly szöges ellentétben áll egy szubsztancia neve az elemi logikával, hogy érzésünk szerint e jelenség megoldása semmiképp sem lehet az, amiben a nyelvészet megjelöli, hanem valami egész más motiválta a régieket, hogy egy ilyen rendszerrel a nyelvet felruhazzák.

Mert igenis, hiszünk, és bízunk annyira a régiek józan megfontolásaiban, hogy nem díszítmény szerepe volt pusztán ennek a szokásnak, miként az utókora a jelek szerint véli és magyarázza, ugyanis, mint érzékeltettük, a hivatásos diagnózis alapján a nemesítési szokás tökéletesen funkcióatlan. Hisszük és reméljük, hogy valamire gondoltak, akik ezt kiötlötték.

Elfogadhatatlan továbbá az a hozzáállás, hogy ez a mai ellentmondásos állapot egy természetes nyelvi roncsolódás következménye, mivel ezek az ellentmondások már a jelzett nyelvek ókori ősvariánsában is fellelhetőek. Akkor hát mit tegyünk?

1. Az egyik lehetőség, hogy kijelentsük, hogy az indogermán nyelvek magukban foglalnak egy igen bonyolult rendszert, ami egy idegen nyelvtanuló számára valószínűs agyrém, s amelyre még akkor sem volna semmi szükség, ha jól, következetesen működne.
2. A másik lehetőség – mint előbb jeleztük – hogy felvetjük, hogy a főnevek nemekkel történő felruházása kezdetben merőben másra szolgált, mint a tudós nyelvkönyvszerzők, nyelvészek vélik.

De mielőtt rátérnénk megoldási javaslatunkra, illik érzékeltetnünk, hogy miként is fest a gyakorlatban az, amit mi olyannyira kaotikus állapotnak találtunk, mielőtt az a vád fogalmazódna meg, hogy eltúlunk egy periférikus és esetleges jelenséget, elefántnak láttatva a bolhát.

A női szakáll – A la barba-jelenség

Jeleztem, hogy a főnevek nemei e vidéken oly feltűnően ellentmondanak az elemi logikának, hogy az emberben megáll az ütő. A férfiak legékeesebb dísze és jogos büszkesége, a *szakáll* a latinban, neolatinban jobbra általában – tessék megkapaszkodni – nőnemű.

A németben hímnemet kap a *melltartó*, de pl. az *anyaméhet* is a hímnemhez sorolják. Eszerint a női szülőzsem is férfiúi csodagépezet. Amúgy a latin is *uterus*-t emleget, vagyis hímnemre utal végződése alapján.

Íme találomra néhány e meghökkentő nemi megoldásokból:

Francia, nőnem la barba	Szakáll
Latin, nőnem Barba	Szakáll
Francia, hímnem le delivre	Méhlepény
Német, hímnem Schoß (r)	anyaméh
Német, hímnem Schoß (r)	szoknya
Német, hímnem Büstenhalter (r)	melltartó
Német, hímnem Schlüpfer (r)	bugyi

A *melltartó* némileg menthető, ott nyilván a *tartó* hímneme jogán válik összességében is hímneművé ez a szóösszetétel. Kövezzenek meg, ám én mégiscsak nőneműnek ítélem a nőiség eme zászlócskáját, mivel az elemi logika így kívánja. Folytatva nyelv-tébolydai sétánkat, a latin *menses* hímneme is megkeseríti szájízünket, még ha ennek oka az lehet, hogy a latinban ez a hímnemű *hónappal* függ össze. A bugyi hímneme láttán betelik a pohár, s nagyobb higgadtságra volna szükség, mint amekkora rendelkezésünkre áll.

Furcsa, hogy a *nem* adományozás nem fulladt eddig botrányba, amikor a férfi szavakat – mint Héraklészt – női ruhába bújtatják, vagy fordítva. Az emberiség mindent, s annak ellenkezőjét is hajlamos mukk nélkül tudomásul venni.

Fajok, fajták neme

Aztán itt vannak a fajok, fajták nemei. Ezek, mondhatni, mindkét nembeli főnevek. Ilyen pl. ember, madár, sas, vagy teszem azt, a szopós malac. Ezek emberi számítás-, vagy józan ész szerint neutrálisak, hisz egyidejűleg mindkét nemet magukba foglalják. Ámde nem. Ez ügyben szemet szűrő nemi elfogultság tapasztalható. Jóllehet pl. a németben él és virul az elvileg épp ilyesmire való, sőt, kitalált semlegesnem, ám a fajok, fajták neveit mégsem semlegesnemen találjuk:

Hímnem: Mensch (r)	ember
-----------------------	-------

Na és a *madár*, mely fajként ugyancsak két nemet foglal magában, hímnemet kap. Miféle hímsovinizmus lakik errefelé?

Hímnem:	madár
---------	-------

Német: Vogel (r)	
Francia: l'oiseau	
Olasz: uccello	
Latin: avis	

Vagy pl. a németben az *emlősállat*, amelynek épp nőneműnek illene lennie, semlegesnemű:

Semlegesnem:	emlősállat
Säugetier (s)	

Eme megoldások méltó társa a szopós malac! Mintha szopós malac kislányok nem is volnának a világon.

Hímnem:	szopós malac
Spanferkel (r)	

Az ember szinte fellélegez, látván, hogy a szoptatós dajkát az olasz nőneműnek tartja:

Allattatrice (nn)	szoptatós dajka
-------------------	-----------------

Lám pillanatokon belül összehordunk a példák közül egy szarkafészket, melynek tarkasága, nemi koncepciótlansága is jelzi, hogy az örület mezejére tettünk kirándulást. Mi történhetett itt? Miért alakultak ily furcsán a dolgok, annak idején. És miért élünk együtt ily türelmesen e szemet szűrő ellentmondások tömkelegével?

Alászállás a bugyorba

Fussunk át még egyszer szépen türelmesen, miként is lehet és szokás a *nemet* jelezni? Hátha megértjük végre, miben nyilvánul meg ennek állítólagos kiválósága, mert valósággal szomjúhozunk e nagy titok megértésére.

A *nemet* tehát egyrészt határozott névelővel, másrészt a főnévhez biggyesztett végződéssel jelölik. Néhol csak az egyik, vagy másik megoldást használják. Lássuk a németet, ezt a különösen kiforrott nyelvet, amelyen megannyi csodás műalkotás született, az európai kultúra különösen fényes pillanatainak, műremekinek anyanyelve lévén:

Német, hímnem:	apa atya
<i>der Vater</i>	

Nagy naivul azt hinné az ember, hogy az *apa* nemét fölöslegesen jelezni. Hogy milyen nemű, azt egy nyelvtanuló még nem tudhatja, hisz ahol a bugyi hímnemű, vagy – latin, neolatin nyelvek – a szakáll nőnemű, ott az ilyesmi a legkevésbé sem evidencia.

Nagy megkönnyebbülésünkre, az atya a németben hímnemű, s ezt egyrészt a *der* adja tudtunkra, másrészt a szóvégi *-r* is ugyanerre utal.

Mi is történik ilyenkor? Nem is duplán, hanem triplán hozták tudtunkra, amit mindenki amúgy tud, hogy az *apa* a férfi nemhez sorolandó. Nincs mindez egy kissé grammatikailag

túlbiztosítva? Miért kell ezt ennyire bizonygatni? Megmondom az okát: Mert pl. a szakállról, a férfiak ékességéről nem hinné el a józan ember, hogy nőnemű, vagy hogy a bugyi hímnemű lehet. Az első pillanatban azt hisszük, itt alaposan elírták a névelőt, s milyen jól jön ilyenkor a szóvégi megerősítés, hogy nem a szemünk káprázott csupán, a bugyinak – neme tekintetében – semmi köze a női nemhez!

Roncsolódás

Jegyezzük meg, anélkül, hogy mondandónk fő csapásvonalától elkanyarodnánk egy alkönyvtárba, hogy, hogy ez a szükségtelennek tetsző rendszer önmagához képest is nyilvánvalóan roncsolódott. Ami persze természetes, mindenesetre ez sem szolgálhat a nyelvi fejlődés melletti fontos érvként. Maradjunk egy kicsit még a németnél, ahol úgy a határozott, mint a határozatlan névelő külön életet él: ragozása van: alany-, tárgy-, birtokos- és részes esete. Megemlítem továbbá, mert elgondolkoztató, hogy a németben a hímnemű alanyeset, a *der* megegyezik a szintén *der* nőnemű birtokos, továbbá részes esettel, egyes számban. És a birtokos eset többes számának határozott névelője ugyancsak és váratlanul az előbb látott *der*. Tehát ez a *der* igen sokoldalúan használható, miközben egy ilyen rendszerben e nyelvi jelnek épp a megkülönböztetést kellene-illene következetesen szolgálnia...

Ugyanígy a nőnem határozott névelőjének, a *die*-nek is négy értelme lehetséges, nőnem alanyesetet jelölhet, tárgyesetet, s ugyanezeket többes számban. A *der* és a *das* többes száma is *die*. Nyelvi önfejlődésről e vidéken szó sem lehet. Úgy tűnik, az ilyen nyelv valóban egy gigantikus műalkotás, ám mára meglehetősen megroggyant egészségnek örvend, ráférne egy vitaminkúra, egy nyelvújítás. E téren más nyelvcsaládok, pl. a finnugor szénája sem áll feltétlenül jobban.

A jelenség

Tehát megütköztünk azon, hogy a vizsgált nyelvtanokban az élettelen dolgok nem feltétlenül kapnak semlegesnemet. Sőt, néha egyes élőlények előbb neutrálisak – pl. a németben *a kislány*, vagy a tojás édesanyja, a *tyúk* – mint egy tárgy, teszem azt egy lapát.

Német, semlegesnem: Mädchen (s)	leány lány
Német, nőnem: Schaufel (e)	lapát

Kövezzenek meg, jelentsenek fel, ám számomra egy kislány sokkalta inkább emlékeztet egy női lényre, mint, teszem azt, egy lapát. Fura, hogy a németben a fiú viszont megkapja azt a nemet, ami neki dukál, vagyis ez ügyben mintha két mércét használtak volna a nyelv-nemesítők.

Német, hímnem: Bub (r)	fiú
Bube (r)	fiú

A fiúcska eszerint hímnemnek tartatik, a leányka semlegesnemű, s a *gyermek* összességében ugyancsak semlegesnemű.

Téved, aki azt hiszi, hogy mindezzel ki is merítettük ezt a témát. A java még hátra van.

A nyelvtankönyvek mindezekről

Adósok maradtunk a nyelvészek általános álláspontjának idézésével, s ideje pótolni, mielőtt felvetődne a csúsztatás vádja.

Ragadjuk magunkhoz az első kezünk ügyébe eső tankönyvet: ami a régi görög. Utólagosan megjegyzem, hogy az ő álláspontjuk a többi indoeurópai nyelvkönyvvel csaknem tökéletesen egy követ fűj, amennyiben e *nemesítés* eredetét következőben látják:

„A nem eredetileg a szó jelentésével volt összefüggésben; eszerint tehát eredetileg csak hím- és nőnem volt, míg a harmadik genus azt jelentette, hogy az odatartozó szó sem nem hímnemű, sem nem nőnemű. (g. neutrom = ne + utrum). A természetes nemet aztán később átvitték minden főnévre: minden élettelen tárgy is mint valami élőlény szerepelt.”⁴²

Mivelhogy, miként az előbbieken hosszan bizonygattunk, a főnevek nemi felfestése indokolatlan és szükségtelen eljárás, a nyelvészeknek, nyelvkönyvszerzőknek fel kellett volna ismerniük és hangot adni, hogy a nyelvtanuló e témakörben a keserű pirula lenyelésére kényszerül. Hisz mi már volna, mint keserű pirula egy értelmetlen és szükségtelen, s teljességgel illogikus struktúra biflázása. Ehelyett lényegében hollómosdatást találunk, mivel a nyelvészet épp egy nem miáltalunk, hanem önkéntelenül is önmaga által oktalannak minősített kérdéskör védelmére kell.

Miért törődik bele ebbe a fejlett világ? Részben, mert úgy gondolják, minden úgy jó, ahogy van, másrészt mivel még prioritási hasznót is kovácsoltak e jelenségből a modern nyelvészet megalapozói, másrészt pedig a Darwin neve által fémjelzett fejlődéselv bűvkörében él a nyelvészet, s szent meggyőződéssel hiszik, vallják, hogy a régi dolgok a kezdetlegességtől, a kiforratlanságtól érthetetlenek.

De mi továbbra is verjük a vasat, hogy a régiek mégiscsak normálisak voltak, csak más irányba húzott az agyuk. No, de lássuk hát, merre is?

A mentőötlet

Jut eszembe, az antik világban élő ember számára mást jelentettek a világ dolgai, mint számunkra. Akkor sokkalta több minden élt és virult, mint manapság. Azokról az időkről beszélek, amikor *még a fák is sírtak*. Egy varázsburok övezte a régi emberiséget, ami egyfajta magyarázat lehetne arra is, hogy miért kaptak a tárgyak hím vagy nőnemet. Ős-világnézeti oka volna e látszólagos galibának? Az a jelenség volna az oka, melynek neve perszifikáció?

Friedrich Schiller nagy verse – *Görögország istenei* – épp a régi világot siratja, napjaink sivár álvalóságával szemben. Azt, hogy szertefoszlott fejünk felett az a szép régi szivárvány:

„Hol ma – így szól egünk tudója –
egy tűzlabda forg lélektelen,
akkor Hélios aranyhintója
lejtett át csöndes-fönségesen.
Itt a hegytetőn száz Oreád volt
ott a fában egy Driád lakott
a táncoló Najádok urnájából
zúgtak az ezüsthabok.

⁴² *A görög nyelvtan*. Maywald-Vayer-Mészáros. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981. 32. o.

Ott az a babér segélyt kiáltott
Tantalus lányát zárja e kő,
Syrinx sóhaját sírja a nád ott
s e bús berken Philoména nő.
Azt a patakot Démétér sírta,
Persephonéért bolyongva szét,
s itt a dombon Cythére hívta
– hasztalan! – szép kedvesét.”⁴³

Bukjunk hát alá abba a mélytengeri világba, ahol még hímnem és nőnem volt a semlegesnem. Amikor még a szél, hónapok, víz, hegy, szikla, stb. éltek, virultak, de nem akárhogy, hanem emberi lényként.

A nem nem nem

Mégsem dogmák?

A német, görög, latin francia stb. nyelvkönyvek, mint jeleztük, bebiflálandó dogmaként közlik a szerencsétlen tanulókkal, hogy tessék tudomásul venni az efféléket:

„*Hímnemű* a férfit jelentő főneveken kívül a *népek, folyók, szelek, hónapok nevei*.”⁴⁴

Az előbbi idézet egy latin nyelvkönyvből származik. A német nyelvkönyvben mindezek ugyancsak hímneműek: *a hímnemű élőlények, a napok, hónapok, évszakok, világtájak, a csapadékok, és persze a szelek*, hisz egyívású nyelvtanok ezek. Ha a nyelvészet tudná a magyarázatot, itt volna kötelessége közölni a felsorolt főnevek nemeinek magyarázatát. Ez rendre elmarad.

Lássuk ezek után, az iménti fogalmak miként élnek világukat a hagyományban!

Folyók nevei

Íme egy társalgás egy román kolinda-népdalban, melyből kiderül, hogy a Cserna folyó olyannyira emberi, hogy még le is kenyerezhető:

„Hallgass, Cserna, hallgass,
légy már nyugodalmas,
megbecsüllek én,
adok neked én
egy arany csukát
egy sárkány-pofát!”
Hallja ezt a víz,
s többet már nem is
zsong, és nem üvölt:
néma, mint a föld.”⁴⁵

⁴³ Ford.: Gulyás Pál

⁴⁴ Latin nyelvtan, gimnázium számára.

⁴⁵ *Román költők antológiája*. Móra Ferenc könyvkiadó 1961. 72. o.

A mi kedves Ovidiusunknál – *Az Özönvíz. Deucalion és Pyrrha* – világosan tetten érhető, hogy úgy a szelek, mint a folyamok azért érdemesültek arra, hogy nemet kapjanak, mivel isteni személyiségek. A legkevésbé sem élettelenek, vagyis nem semlegesek.

„Aeolus odvában *foglyul berekeszti az észak*
szélvészét, *meg a többi szelet*, mely felleget úz-ver,
és kibocsátja Notust. Ez nedves szárnyal előront:
rémületes képét szurok-éj feketéje borítja;
ősz fürtjén fut a víz, zápor nehezíti szakállát.
Homloka ködbe merült, mellén s csupa harmat a szárnyán.
És hogy a fenn függő sok felhőt ujja facsarja,
dördül az ég, s a magas mennyből sűrűn omlik a zápor.
Hírnöke Junónak, tarkálló-köntösü Iris,
vonja magához az árt, s felhőket etet vele ismét.
Földre terült a vetés; fogadalmi semmibe hulltán
sír, ki egész évben munkált, és íme hiába.
És nem elégszik meg Jupiter dühödése az éggel,
kék haju testvérbátyja segít neki mind a vizekkel.
Egybehivat *minden folyamot*. Termébe uruknak
lépnek ezek, s ő szól: „Intést most hosszasan adnom
nem szükséges; erőtök kell. Ide minden erővel!
Nyissátok meg a házatokat, törjétek a gátat,
összes habjaitok közibé vágjátok a gyeplőt.”⁴⁶

A görög Apollodórosz is tud olyan családról, melynek feje egy folyó:

„Euterpé és a *Sztrümón folyó* fia volt Rhészosz, aki Trója alatt Diomédész kezétől esett el.”⁴⁷ III./4.

A Szélapa

Pattanjunk át a görögöktől a Kalevalába, ahol is Ilmatárt, a Vízanyát a Szél ejti teherbe.

„Teherbe a *szél* öt fúvá
tenger tette domborúvá.”⁴⁸

Jól mutatja az utókor ősi észjárás iránti érzéketlenségét, hogy a Szelet itt is kisbetűvel kezdik, tehát a legkevésbé sem tekintik személynek. Ez a szövegbutulás jele, a szövegértés csődjét mutatja. Pedig, ha valaki, akkor ő megérdemelné, hisz istenség a javából. Az alábbi román mesében – *A kőember* – viszont a Forgószél mama s fia nevét őszinte örömünkre nagy kezdőbetűvel írva találjuk:

„Mondsza, lelkem fiam, ugyan bizony merre lehet Kiralina kisasszony birodalma? S vajon mit kellene annak művelnie, aki öt feleségül szeretné venni?

- Hej, nehéz dolgot kérdezel, édesanyám! – azt mondja a Tavaszi Szél. – De legyen, nem bánom, most az egyszer! Tízévnnyi járásnyira van ide Kiralina birodalma.”⁴⁹

⁴⁶ *Átváltozások*. (Metamorphoses). Publius Ovidius Naso. MEK-03690

⁴⁷ Apollodórosz: *Mitológia*. MEK-05780

⁴⁸ *Kalevala*. Helikon, 1985. Ford. Vikár Béla. 16. o. 130. s.

⁴⁹ *Szegény ember okos leánya*: Román népmesék. MEK-06068

Említtessék meg, hogy a görögség is őrzi az előbbi jelenetet a pelaszg teremtésmítoszban. Ott a Káoszról előtáncoló kívánatos Euronüme istenöt Ophion kígyó termékenyíti meg, aki viszont épp a mi emberünk: Ő az Északi szél! Hoppá! Boreásznak is hívják és nagy kujon! Szomorú látni, hogy alábbi idézetünkben is kisbetűvel kezdik a Szelet:

„Ezért fordulnak sokszor a kancák hátsó felükkel a *szélnek*: csődör nélkül is vemhesek lesznek.”⁵⁰

Miért láthatják a Szelet első megtermékenyítőnek? Mert magvakat polleneket szállít a hátán, férgek petéit szórja szét, így „termékenyít” meg mindent: a talajt, a földet, mocsarat, pocsolyát...

Aki a Szél „áldásos” tevékenységéről többet akar tudni, üsse fel a *Köldökcsillag a Pocak-hegyen-t*, ott ezt bővebben tárgyaltuk.

A népek nevei

A rómaiak Romolustól kapták nevüket, vagyis egy személytől.

A britek, ugyancsak egy személyről, Britanniatól.

Izrael népe a nevét Jákóbról kapja.

A magyarság nevét Magortól eredezteti.

A lényeg, hogy látszik a trend, ami megokolja, hogy a népek nevei miért kapnak kevés kivétellel hímnemet.

A Hónap-urak

A nyelvkönyvek az eddigiekhez hasonlóan diktumként tudatják, hogy a hónapok is hímneműek. Ennek is megvan az őskori miértje, aminek megértése nem ártalmas, pl. mert megkönnyíti a tanulást.

A 12 hónap urai eredetileg a zodiákus-istenségek, ez a nyugati emberiség hónapneveiben máig nyomot hagyott. Homérosz 12 olümposzi istent emleget.

Az egyiptomi József álma 11 testvéréről ugyancsak a 12 tejúti csillagképet juttatja, vagy inkább juttatja eszünkbe, főként, hogy a kérdéses álom-látomásos jelenetben ők 12-en a Nap és Hold gyermekeinek mutatkoznak. Ezekre az eredetileg zodiákusi vonatkozásokra Jákób is utal a halála előtti megrendítő pillanatokban:

Oroszlánkölyök Júda. Izsakhár erős csontú szamár. Dán kígyó lesz az úton. Gádot martalócok marják. Termékeny fa József, akire viszont a nyilas ló: keserítik, lövöldözik és üldözik a nyilazók. Benjámin ragadozó farkas stb.

Az sem véletlen, hogy Jézust épp 12 apostol övezi, jóllehet az evangéliumokban az előbbihez hasonló csaknem nyílt vallomásra nem bukkanni. Pl. a nagy csillagásztörténész, Flammarion⁵¹ még példázza is, hogy igenis akadtak, akik épp így tárgyalták ezt a fontos evangéliumi kérdéskört.

A hét napjai a bolygók nevére emlékeztetnek, legalábbis a latin és újlatin nyelvekben, a germánban pedig áttételesen, az egykori csillaghit ékes naptári maradványaként. A hét bolygó pedig hét istenség, s mindez megnyugtatóan indokolhatja a hét napjainak főnévi nemét.

⁵⁰ Robert Graves: *A görög mítoszok*. I–II. kötet, Európa, 1970. I. 35.

⁵¹ Flammarion Camille: *Népszerű csillagászat*. I–II. Pallas Irodalmi és nyomdai részvénytársaság, Budapest, 1900.

Az év napjai is kiérdemlik nemüket, hisz minden egyes nap egy védőszent alá volt eredetileg rendelve, vagyis személyhez kötődött. Jóllehet, ez modern jelenségnek tetszik, ám a régmúltba nyúlik eredete.

Évszakok, csapadékok

Az volna a csoda, ha az évszakoknak nem lenne nemük, hisz ők is személyiségek. Pl. Zeust az Évszakok dajkálták. És a csapadékok? Zeusz arany eső formájában szerencsétlente Danaét, s nemzette vele a kiváló Perszeust, kiről így ír az Ókori lexikon:

„Perseus: Hellen fényisten, Zeusnak és *Danaénak* fia, Acrisius unokája, Abasnak dédunokája (azért Abantiades). Acrisius rendkívül szigorú őrizet alatt tartotta leányát, Zeusnak ennek daczára mégis sikerült Danaét *arany eső* alakjában meglátogatnia.”⁵²

A Hegy bácsi, Szikla néni

A nyelvkönyvek azt sugallják, hogy a *hegy* nemét is vakon kell tudomásul venni, ámde egykor még éltek a hegyek, sőt, emberszabású lények voltak. Vagyis ez lehet a főnévi nem mitikus előzménye, magyarázata. Gondoljunk a hegygé változott Atlasz titánra, vagy a kalevalai csodalényre, Vipunenre, akinek gyomrába nagy kedvencünk, a szent dalnok és hóhányó Väjnämöjnen bemasírozott. És vég nélkül hozhatnánk a további példákat, mivelhogy több kötetünk visszatérő témája épp ez a remek Hegylény, akit az utókor méltatlanul elfelejtett. Most itt ez ügyben csak egy-két idézetre van terünk:

Példa egy uráli legendából:

Hímnemű hegyapa:

„Látod, egy hegyhát látszik. Egyenesen a gerinc mentén haladjj [...] – Szerinted mi a földön járunk?
Felel az asszony:
– Ez a hegyhát az én apám háta. Azon járunk.”⁵³

Egy sumer fohász:

Nőnemű hegyanya:

„Ó, Utu, én nem ismerem szülőanyámat,
én nem ismerem nemzőapámat:
engem a *hegy* szült, engem te nemzettél!”⁵⁴

A bibliai Szikla, minként az előbbi sumer idézetünkben a Hegy, nemi identitással rendelkezik. Ez látszólag csak abból következik, hogy a héber is a *nemes* nyelv. Az utókor e Sziklának pusztán allegorikus értelmét ismeri el, mint a szilárdság, állandóság jelképét. Az egyetemes őshagyományban mindenütt felbukkan egy Atlasz-típusú, hegy-sziklaistenség⁵⁵, s a legkevésbé sem jelképként.

⁵² *Ókori lexikon*. Szerkesztő: Pecz Vilmos. MEK-03410

⁵³ *Finnugor–szamojéd (uráli) regék és mondák*. II. Budapest, 1984. Móra, 264–266. o.

⁵⁴ *Fénylő ölednek édes örömeiben*. A sumer irodalom kistükre. Európa, 1983. Ford. Komoróczy Géza. 177. o.

⁵⁵ E jelenséggel előbbi könyveinkben sokat foglalkoztunk.

A Talmudban⁵⁶ az áll, hogy a Biblia görög fordításában a Bölcsék – a fordítások megrendelője javaslatára – megváltoztatták az első vers szórendjét, hogy ne úgy tűnjék, hogy a Kezdet is egy személy volt, s ő teremtette Istent. Tehát ezekben az időkben igencsak jelen van a perszifikáció.

A nem nem nem

Remélhetőleg immár sikerült meggyőzni az olvasót, miért kaphattak hím vagy épp nőnemű olyan látszólag élettelen dolgok, melyeknek elvileg semlegesnek dukálna. Mindezekről a dolgokról tudni és írni is kellene, hisz nyakig e jelenségben él a modern emberiség tetemes hányada, reggeltől estig használva azt.

Összességében arra jutottunk tehát, hogy e nyelvtani problematika kulcsa a mítoszok, vagyis az egykori ideológiai elképzelések vidékén lakozhat. És kiderült, vagy legalábbis sok érv szól amellett, hogy a főnévi *nem* elsősorban nem is a *nemre* vonatkozik. Eddig azt hittük, mivel ezt tanítják, sugallják, hogy az indoeurópai nyelvek névszavait *átszexualizálták*, s lám kiderült, hogy mindez mélységes tévedés: *Átideologizált* nyelvek ezek. E két felfogás között Ég és Föld a különbség! Minden idevágó nyelvkönyvi hebegés-habogás, mellébeszélés ennek az ősi regulának félreértéséből fakad.

Ha már nekivágtunk, menjünk tovább ezen az úton, mert lehet, hogy a nyelvtanban még izgalmasabb mítoszi struktúrák is szunnyadhatnak.

A nyelvben szunnyadó mítosz

A Káosz néni és a Szél bácsi

Tanulságos volna vizsgálni az igen régi kozmogóniai szövegeket is, mivel ezek fontos és tanulságos őskori ideológiai zárványok kövületei. Azért ígérkezik ez izgalmas vidéknek, mert a régiek mindent a Kezdetektől – az általuk vélelmezett első októl – szerettek lépésről lépésre levezetni.

Kedvező üzenet számunkra, hogy az őskáosznak a görögben nőneme van:

„Bérószos tehát olyan szót használ az ős-chaos női tenger *principium*-a nevéként, amely a sumer irodalmi szövegekben a vízözön neve, akkádul pedig az *Enūma Eliš*-ben *Ti'āmat* alakját ölti.”⁵⁷

Az Őskáosz tehát egy személy, s olyasvalaki, mint a Mindenséget szülő akkád anyaistennő. Ez azzal is jár, hogy a Világ születése az embriológia protokolljára történik. A Káosz lényegében az ősvíz, a magzatvíz, melyből a Világ gyermekként lép elő. Szerencsére egy egyiptomi mondában épp így, nagy kezdőbetűvel, megszemélyesítve találjuk a Káosz-Ősvízet, a legősibb istenségként:

„Ré napisten pedig az Ősvízhez fordult, és így szólt:

– Ó, te legöregebb istenség, akiben valamikor én is keletkeztem, ó, te istenek őse, halljad a parancsomat! Az emberek, akik az én szememből keletkeztek, csúfondáros szavakkal ócsárolnak engem. Mit tegyek?”⁵⁸

⁵⁶ *Talmud könyvei*. Korvin Testvérek Könyvnyomdája, 1921–23. IKVA Könyvkiadó, 1989. 209. o.

⁵⁷ Komoróczy Géza: *A sumer irodalmi hagyomány*. Magvető könyvkiadó, Budapest, 1979. 589. o.

A gnosztikus Simon mágus a kozmikus anyaméhet látja annak a Paradicsomnak, ahonnan a Mindenség megszületik.

Ugyanez a helyzet a világ káosz-tojásból való kikelésé alkalmával is, ahol az előbbieket „madárnyelven” mesélik el.

„Kezdetben In és Jo, *a férfi és női princípium* együtt feküdt a *kaotikus* tojásban, amely aztán kettévált. Így keletkezett a föld és ég.”⁵⁹

Itt se mulasszuk el észrevenni, hogy az Ég és a Föld előbb látott kis kezdőbetűs írása az utókor önmagáról kiállított szegénységi bizonyítványa. Mert környezetükben ők itt személyiségek, élőlények. Miként John Milton *Elvesztett Paradicsom*ában Sátánt maga a Káosz segíti, hogy a Pokol és Ég közötti szakadékon átevickéljen...

Ott járunk tehát, hogy az általában hím Széltől megtermékenyülő nőnemű Káosz vajúdni kezd, megszüli a Földet és az Eget. Lássuk, hogy is állunk a Föld nemével?

A Földanya

A Földet általában Földanyának mondják, amire az indoeurópai nyelvcsaládban elvileg nincs is szükség, hisz ott eleve nőnemű névelőt, végződést kap. *La terra*, mondja pl. a neolatin olasz, s a németben is női lény a Föld.

<u>Nőnem:</u> terra (latin) Erde (e) (német) la terra (olasz) la terre (francia)	talaj föld
--	--------------

A Föld női mivoltának következménye lehet, hogy az országok általában ebben a nyelvi világban nőneműek. És ugyancsak emiatt lehetnek nőneműek általában a földmértékek, s a talaj bemélyedései is:

Német:

Grube (e)	gödör verem
Grube (e)	odú barlang
Grube (e)	bánya

Az effajta főnevek nemi magyarázata tehát mitologikus eredetű, ihletettséggű. A kulturális antropológia is érzékeli hogy a barlangok stb. valahogy a nőiséggel állnak kapcsolatban:

⁵⁸ Dobrovits Aladár-Kákósy László-Komoróczy Géza: *Bábel tornya*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1964. – Az ókori Közel-Kelet mítoszai és mondái. 79. o.

⁵⁹ *Mitológiai ábécé*. Gondolat, Budapest, 1978. 293. o.

„A barlangnak azonban van egy állandó jelentése is, melyet megtalálunk mind a mítoszokban, mind a tudat alatti ábrázolások birodalmában: az a »yoni«, a nő nemi szerve, a kék, a megsemmisülés színhelye. Az erotikus egyesülés hasonló mitizálásán túl a barlang – és ugyanígy a labirintus is – még nagyobb hitelességgel ábrázolja az *anyaölet*, az *anyaméhet*, a biztos helyet, ahonnan elindultunk, és ahová a megsemmisülés félig tudatos vágya mindig visszaűz.”⁶⁰

Ne feledjük, hogy a barlang és a rokon földi képződmények nem egy móricketől válnak izgalmassá a régiek szemében, hanem, mert ezeket a földtani képződményeket a Földanya mágikus újjászületési zónáiként tisztelték. Tágabb perspektívában, kozmikus kivetítésben gondolkoztak, „felismerve”, hogy egy igazi nő a Föld. Amúgy a földrészek is nők, nyelvtani nemük szerint, ha eddig nem vették volna észre, Amerikát leszámítva, ami más tészta...

Tehát a magyarázatok az ősmítosz háza táján lakoznak.

Az Égapa

Ahol a Föld nő, ott, az Ég rendre férfi szokott lenni, és persze ahol megtisztelik az ilyesmivel, ott hímnemet kap. Apának látják.

<u>Hímnem:</u>	
caelum (latin)	
Himmel (r) (német)	ég égbolt menny
il cielo (olasz)	
le ciel (francia)	

Miként a Földhöz nőnemű témák és tárgyak kapcsolódnak, az Ég mintha inkább a hímnemű jelenségeket vonzaná: a termékeny esők, szél, madarak stb.

Úgy a Földnek miképp az Égnek eszerint megvolna a külön népe, csapata, birodalma. Mindez nagyon is igazolja számításainkat, hogy a főnévi nemek terén egy egykori mitikus-ideológiai felosztás sejlik.

Mivel a régi Mindenség Ég és Föld közé lett bezárva, mindent elsősorban kettőjük szüleményének, gyermekének tekintettek, a tárgyakat is beleértve. Ők, az Ég és Föld a Kozmosz két pólusát képezik, tehát a főnevek nevei az Éghez illetve a Földhöz tartozás jelei volnának?

Fenn a Föld, lenn az Ég?

Nem szabad elhallgatni, hogy akadnak ellenpéldák is. A régi Egyiptom pl. legkevésbé sem nőnek látta a Földet, és ez lehet, hogy üti az egész koncepciónkot, egy különösen befolyásos kultúráról lévén szó. Mit tegyünk? Ám milyen is ott az Ég? Nagy megkönnyebbülésünkre nőnemű. Miért megnyugvás ez számunkra? Mert mi beérjük annyival, hogy ők ezúttal is ellenkező neműek, párt alkotnak, vagyis a szokásos téveszme struktúra variánsa ez is, s az már az ő magánügyük, hogy melyikük van éppen felül.

Geb a Föld isten, Nut az Ég istennő, s gyermekük Isis.

⁶⁰ Paolo Santarcangeli: *A labirintusok könyve*. Gondolat, 1970. 174. o.

„Isis egyiptomi istennő, származására Gebnek, a föld istenének és Nutnak, az ég istennőjének leánya.”⁶¹

Bosszantó, hogy itt sem Földistent mondtak, hanem a „föld istenét”, ráadásul a szokásos idegesítő kis kezdőbetűjükkel, ami tudatlanságuk bélyege. Mert nem a föld istene ő, hanem Földisten! Pont miként mást jelent a ló gazdája, s maga a ló!

Egy héber legendából is kikandikál az üzenet, hogy kozmikus prioritási jelentése van annak, hogy a férfi, vagy a nő van a szerelemben felül:

„Ádám és Lilith sehogy sem fért össze, mert amikor Ádám közösülni kívánt vele, Lilith sértőnek találta, hogy ő legyen alul. – Miért kell nekem alattad feküdnöm? – kérdezte. – Én is porból lettem, ezért egyenlő vagyok veled.”

A lényeg, hogy a nyelvtani nemekre nézve Ég és Föld párkapcsolata a meghatározó. Az ősi nyelvész ideológusok nyilván borsos órabérért hosszas lamentálások után kispekuláltak, hogy mi hová sorolandó: Ég vagy Föld csapatába, kasztjába tartozik-e a kérdéses főnév?

Lássuk, miként is fest Ég és Föld násza, mivel a mai világ ezt – a tudós értelmezők sugallatára – pusztán metaforikus eseménynek szereti elképzelni. Szaftos násznak látták a régiek, miként az ebből az eseményből születő világ sem jelképes értelmű.

Ég s Föld szerelme ismét napirendünkre kerül

Egy első szerelem

Ég és Föld szerelmének bemutatására már sok érvet hoztunk fel nemrég, az előbbi fejezetekben, melyek tárát itt most bővítjük, hogy érezzük azt a gravitációt, amellyel a Föld – ez a gyönyörű hölgy – magához vonzza a délceg Eget. Mert a gravitáció egy magnetizmus. Két titáni test vágya teljesül be, miként azt az alábbi polinéz legenda elénk vetíti:

Hasznos útmutatás az Upanisadokból:

„- Én férfi (ama) vagyok, te pedig nő (szá). Én vagyok a dal (száman), te vagy a himnusz, én vagyok az Ég, te vagy a Föld.

Egymást szépen megragadjuk,
magjainkat egymásnak adjuk,
fiúkat világra hozzuk!”⁶²

Tehát Ég és Föld vélt násza a meghatározó és a követendő elsősorban az emberi szerelem beteljesülésekor is, vagyis a makrokozmosz határozza meg a mikrót, s nem pedig fordítva.

Emlékeznek Aiszkhüloszra, mit ír a *Danaidákban*?

„A szentséges Ég nagyon vágyik *beledőfni a Földbe*
és vágy fogja el a földet is, hogy megessék a nász”

⁶¹ Ókori lexikon. Szerkesztő: Pecz Vilmos. MEK-03410

⁶² Upanisadok. Fordító Tenigl-Takács László. MEK-01326 / Brihadáranjaka-upanisad 6/4.

Égapa és Földanya a Bibliában

Nem hinné az ember, hogy az előbbi képsor szemlélet-rokon variánsai a szent szövegben is fellelhetőek!

„Atyád istenétől, a ki segítjen; a mindenhatótól, a ki megáldjon, *az ég áldásaival, onnan felülről, a mélység áldásaival, mely alatt terül, az emlők és anyaméh áldásaival.*” (1M 49,25)

„Atyád áldásai meghaladják az *ős hegyek áldásait*, az örök halmok kiességeit. Szálljanak József fejére, a testvérek közül kiválasztatottnak koponyájára.” 1M 49,26

Van tehát „fentről jövő” atyai áldás, s mi ebben az Égapa termékeny esőjére ismerünk, míg az *alant*nak emlője-, anyaméhe van.

A héber legenda is eszünkbe juthat, melyről nemrég idéztünk:

„A hatodik napon Isten parancsára *a Föld* megszülte Ádámot.”⁶³

Sumer földapa

Egy sumer vers idilli képsora látszólag az emberi szerelmet idézi elénk. Gyanúnk szerint Ég és Föld násza rejlik e nagykorúaknak való eseménysor mélyén:

„Innin magasztalva dicséri,
ölét énekben dicséri:
„Ölem (édes örömet kínál!)
(Rúdja), *mint a rúd a nagy szekéren,*
(öble), *mint az égi bárka,* melyet kötél tart,
gyönyörúsége, mint az újhold sugara!
De ölem ugar a mezőkben – ludak rétje, a ludak járnak –,
domború föld, Bikámat várja;
öletem én halomként domborítom:
ki szánt a szúzi halmon, halmomon?
Ölem öntözött föld, Bikámat várja:
ki hajt reá bikát az úrnőnek, nekem?”
„Istennő, a király szántja fel neked:
Dumuzi király szántja fel neked!”
„Szánts ölemre; szívem szerette férfi!”
A király ágyékán *cédrus* meredezik,
Egyik oldalán len hullámszik,
másik oldalán gabona hullámszik,
mellén pompázó buja kert virul.
Az élet házában, a király házában
gyönyörben lakozik hitvese;
az élet házában, Dumuzi házában
gyönyörben lakozik Innin.”⁶⁴

Az értelmezők földi szerelmet látnak az előbbi jelenetben.

Mi viszont azt gyanítjuk, hogy az esemény csordultig telített őscsillagászattal: Az *anyaöl* egy *égi bárka, rúd, kötél, szekér*: a Göncöl csillag nevei ezek. Amúgy egy hölgy mért beszélne ilyen nyakatekertén önnön öleről? Bárka volna az öl? Arisztotelész *Organonjában* is

⁶³ Agudath Aggádóth 77. In: Robert Graves–Raphael Patai: *Héber mítoszok*. Szukits Könyvkiadó, Szeged. 53. o.

⁶⁴ *Fénylő ölednek édes örömeiben. A sumer irodalom kistükre*. Európa, 1983. Ford. Komoróczy Géza. 326. o.

ilyesmit olvasni: a görögben a *hajó* (κέλης) – tán vulva alakja jóvoltából – női nemi szervet is jelentett. Jut eszembe, a magyar folklórkutatás mindezt megerősíti: csónaknak is látják, becézik a születés kapuját a régi szövegek.

Na és az előbbi kert a fallikus fával a közepén? Ez is kozmikus édenkertvízió. A fa valójában világoszlop, a fallikusnak tartott axis-mundi. Henocho apokrif istenkert-látomásában is pont így pompázik az életfa, a fallikus felhangot értelemszerűen nélkülözve.

Amerikai változat

Az indiánok megint más fénytörésben őrzik a vizsgált jelenséget. Ott:

„A nő és férfi tükrei egymásnak: két összetartozó fél. [...] Az égi és földi, a sötét és fényes, a szép és rút tükrei egymásnak: Két összetartozó fél. A világ látszólagos ellentétei szervesen összetartoznak...”⁶⁵

„Az inkák úgy építették fel birodalmukat, hogy az eget figyelték. A városokat a csillagok mintájára rendezték el. A tavak fontosak voltak, mint a csillagok tükrei. Térkép nem kellett, elég volt egy kis tál víz, ebben látszottak a csillagok. Az volt lent, ami fölül is, nem tévedtek el.”⁶⁶

Tyű, de izgalmas. Mert, ha valahol, akkor itt világosan megmutatkozik a régi ember fifikája: az éjszakai égboltot voltaképpen a föld másának, párjának, ellenkező nemű tükörképének tekinti.

A Földről alkotott egykori elképzelések azért lettek volna falsságukban hasonlóak, mert elődeink az Égbolt csillagtérképéből következtettek volna vissza a földi tájrendszer kinézetére egy feltételezett analógia reményében, hitében? Ez sem zárható ki, főként, ha egy kis tér és időutazás segítségével visszaugrunk ez ügyben sumerhonba:

Asztrológiai földrajz

A nagy német csillagásztörténész, Franz Boll, egy egykori *asztrológiai földrajzra* hívja fel a figyelmet:

„Az égen lezajló eseményeket ezekre az országokra különböző rendszerben vonatkoztatták.[...] A bolygóknak éppúgy van földrajzi-asztrológiai jelentésük, mint az állócsillagoknak és a csillagképeknek.[...] Hogy ezek a földrajzi irányelvek még mélyebben behatoltak a részletekbe, tanúsítják az alkalmi megjegyzések, amelyek szerint például a Kos csillagképet az ősi Ereke város mellé rendelték, a Rák elülső csillagait a Tigrisre, a hátulsó csillagait pedig az Eufráteszre vonatkoztatták.”⁶⁷

Ez tehát a régi ember egyetemes ős-hivatalos világszemlélete lehetett. Tehát az égrajz földrajz is volt egyben.

Régi latin iratok jelzik, mutatják, miként is segített az égtérkép a lenti tájékozódásban:

„A messze távolban, épp a Sarkcsillag alatt lakó szkithák emberhúst esznek, ez a táplálékuk, s emberevőknek hívják őket. Ugyanezen az *égtájon* élnek az ariamaszposzok [...]”⁶⁸

⁶⁵ Gulyás Anna: *A Curandero és „oltára”*: Az otavalo vallási specialisták mágikus eszközkészlete. In: *Sámánok és Kultúrák*. Szerk.: Hoppál Mihály. Gondolat Kiadó, Budapest 441. o.

⁶⁶ Uo. 440. o.

⁶⁷ Franz Boll–Carl Bezold: *Csillaghit és csillagfejtés* Helikon Kiadó, 1978. 19. o.

⁶⁸ Aulus Gellius: *Attikai éjszakák*. Európa Könyvkiadó, 1968. 99. o.

Hát, aki ennek a népnek a körmére akar nézni, az aztán keresheti őket a Sarkcsillag alatt ítéletnapig!

Immár ideje visszakanyarodjunk a tervezett úti cél felé, az indoeurópai nyelvek *nemesített* főneveihez, mielőtt a régi szövegek szirénhangjai elfeledtetnék velünk küldetésünket.

Arra jutottunk, hogy minden, ami egykor létezett, elsősorban⁶⁹ az Égapa és a Földanya nászából támadt. Minden az Égadta világon arról kapta nemét, hogy melyikük csapatába sorozták. Lássuk hát Ég és Föld gyermekeit, elsőként természetesen a legjelesebb kettőst: a Napot s a Holdat.

A hím- és nőnem prototípusa

Ég és Föld gyermekei

A legendákban, ősmesékben ők jobbra testvérek, vagy még inkább szerelmespárt alkotnak. A nyelvtanok híven tükrözik mindezt, amennyiben egyikük női, a másik férfiúi nemű:

<p><u>Nőnem</u> Angolszász: mōna Olasz: la luna Latin: luna</p>	hold
<p><u>Hímnem:</u> Német: Mond (r) Ó-izlandi: Mâni (egy ifjú)</p>	
<p><u>Hímnem:</u> Olasz: Il sole Latin: sol</p>	nap Nap (égitest)
<p><u>Nőnem:</u> Német: Sonne (e) Ó-izlandi: Sól (egy leány)</p>	

Nemük itt sem jelképes csupán, mert a mítoszokban, legendákban, mesékben emberként élik világukat, járnak-kelnek, házasodnak, ld. Kalevipoeg. Az előbbiekből következőleg a Nap-Holdrablások is mást jelentettek a régi mesélők számára, miként az utókor hiszi: nem pusztán fényforrásrablást, hanem egy isteni személyt rabolnak ilyenkor el.

⁶⁹ Az Ég, Föld s utódaik az istenek, a mítoszok vallomásai szerint néha önnemzéssel, s egyéb hajmeresztő formákban is szaporodtak. Az effajta helyi elképzelések is felelősek azért, hogy egy nyelvcsaládon belül a *nemi* térképrendszer lényeges pontokon miért is térhet el ennyire egymástól.

A prototípus „der és die, elle, le, il” stb.

Amit pedzegettünk, immár ki is jelentjük, mert kijelenthető, hogy az *első nőnem a Földet, s az első hímnem az Eget jelentette* – avagy fordítva.

A Nap és a Hold aszerint, hogy anyjára, vagy apjára – Égre avagy Földre – ütött, kaphatta nemét. Vagyis az Ég és a Föld neme etalonként szolgált a hagyományban, mítoszokban a további nemek adományozásához. Ez tehát lényegében a nemek forrása, az *első ok*.

Végképp nem asztalunk, ámde mégis szóljunk még valamiről, hátha megér egy félmondatot. Mi van, ha a *névelőkbe kezdetben és eredetileg az istenségek neveit*⁷⁰ kódolták!

Egyvalami bizonyos, hogy az emberiségnek igenis vannak közös összavai, szóbokrai, még ha a hangadó nyelvészet tiltakozik is az ilyesmi ellen. Miért is tiltakoznak ilyen ártatlan dolgok ellen? Ugyanazért, amiért a hangadó mitológusok, vallástudósok, folkloristák, kik szerint egymástól elszigetelt kultúrkörökben fejlődött az ember és a kultúra. Tehát egy párhuzamos fejlődés hitén állnak. Ha a közös összavak, ősmesék létét elismernék, az felér annak beismerésével, hogy az emberi kultúrának közös anyatöről fakad. Ez persze nem egy aktuális gondolat, mert ez esetben nehezkesebb a népeket egymás ellen fordítani...

Egy trójai faló...

Mivel a vizsgált nyelvterületen minden névszót nembe öltözettek, ez arra utal, hogy a nyelvet egy kolosszális külső behatolás, támadás érte. Ától-cettig átszabták, sőt, beletoltak egy trójai falóvat, a geocentrikus kozmoszmodell.

Alaposabban belegondolva, Németh László a többi nagy előbbieken idézett elmélkedővel ellentétben – akik az ősnyelvet valósággal istenítették –, épp azt firtatta tisztelettel teljes csodálkozással, ugyanakkor elvakultság nélkül, amire mi a kérdéskör matematikáját feltárva eljutottunk, vagyis, hogy őt mindig a filozófiai rendszerek egyoldalúságára emlékezteti:

„Az ősi nyelvek azt a benyomást keltik, mintha csinálták volna őket. Ésszerűbbek, mesterkéltőbbek, mint a mai nyelvek, melyeket az ember jobban rábíz a történelmi és termelési erőkre. Nemcsak a természet, hanem nagy nyelvcsinálók munkáit gyanítjuk rajtuk; egyoldalúságuk a költők vagy a filozófiai rendszerek egyoldalúságára emlékeztet.”⁷¹

„[...] Az indogermán nyelvek egy rendkívül tökéletes ősnyelvbe torkolnak. Így torkol a hétszázmillió indogermán egy ősnépbe.

[...] A nyelveket a közlés ősi, állati szükségletei teremtették meg: nehéz ezt a felvetést el nem fogadni. De bizonyos, hogy ez az első szükség-nyelv már kezdetleges fokon a nyelv luxusába csap át.”⁷²

Igen. Németh László diagnózisa tökéletes, ám az okok feltárásába, e jelenség analizálásába nem bonyolódott, bocsátkozott. Azt mégiscsak kimondta, hogy itt a régmúlt egy hallatlan titka rejtekezik, mivelhogy ahol kezdetlegességet várna az ember, ott egy csodát talál.

Lám, kezd felszakadozni a kód a téma felől, s kiderült, hogy a nyelvten isteni ragyogását, melyre legjobbaink felfigyeltek, az okozza, a hogy nyelv ekkor egybeesett egy világnézettel,

⁷⁰ A franciában a *le, la*, vagy *il, elle*, személyes névmás egy távoli nyelvcsalád, az akkád, héber *Il, El*, istenre rimelnek. A német *der* nem cseng össze Thór isten nevével?

⁷¹ Németh László: *A minőség forradalma*. Magyar Élet kiadása, 1943 *A nyelvekről*. (1933.). 166. o.

⁷² Uo. 166. o.

vagyis a nyelvtanból egyenest az álruhás ősmítosz alakja ragyog ránk, hovatovább a régi istenvilág.

Vegyük csak elő ismét ezeket a kényes nyelvi helyzeteket, melyek annyi bosszúságot okoztak nyelvtanulásaink során, hátha, immár az új ismereteink birtokában sikerül fogást találni a problematikán.

Sarkalatos helyzetek

Az élőlényfajok nemei

Tehát beérett a helyzet hogy visszatérjünk az élőlények összefoglaló neveire. Mi is volt ott a gondunk? Az, hogy a fajneveknek, pl. a madár, vagy sas, melyeknek – miként általában a fajoknak, osztályoknak, rendszertani kategóriáknak – az elemi logika szerint semlegesnek dukálna, hisz a hím és női egyedek összefoglaló nevei, legkevésbé sem szükségszerűen neutrálisak.

Hímnem: Német: Mensch (r)	ember
Hímnem: Német: Vogel (r) Francia: l'oiseau Olasz: uccello Latin: avis	madár

Ajánlatunk, javallatunk szerint az *ember* és a *madár* attól kapott hímnemet ezekben a kezdeti nyelvújító időkben, mivel őket az Égapa táborának tekintették. Feltételezünk tehát egy egykori nemi ítélőszéket, ahol eldöntötték, hogy mely faj tartozik az Éghez, s melyik a Földhöz. Az ilyesmi csak tudatos spekulálás eredménye lehet, s lényegében a gombhoz igazított kabát esete ez.

Az ilyen sarkalatos helyzetek mutatják csak meg igazán, hogy a *nem* nem *nemet* jelent, hanem kozmikus rangot. Kettős mércével számoltak a régiek, s a kozmikus volt az elsődleges.

De van-e jelentősége napjainkban effajta avított ügyeknek? Nagyon is, mivel a főnevek nemi besorolása e nyelvekben befejezhetetlen folyamat! E vidék nem ismer *nem* nélküli főnevet, mert az ilyesmi számukra nemtelen dolog...

Az ember hímneméről

A *madár* égi mivoltát szükségtelen bizonygatnunk, ámde mi szól amellet, hogy az *ember*-főnév is hímnemet kapjon, jóllehet – ld. Ikarusz – a repülés kezdetben nem tartozott erényei közé. A régiek viszont olyasmikre figyeltek, amit mi már észre sem veszünk: az ember két lábra emelkedését, melynek jóvoltából a négylábúak felé magaslik, égi rangnak, jelnek tekintették. Hat rá az Égapa gravitációja, miként erről Ovidius is megemlékezik:

„Minden egyéb állat letekint görnyedten a földre,
embernek fölemelt orcát és adta parancsát,
hogy föl a csillagokig pillantson, az égre tekintsen.”⁷³

Mindezek után, ha már megadatik a lehetőség, hogy az ég felé tekintsünk, kopogtassunk be nyelvtörténet ügyben az *ég madaraihoz*:

Az ég madarai

<u>Hímnem:</u> Német: Vogel (r) Francia: l’oiseau Olasz: uccello Latin: avis	madár
<u>Hímnem:</u> Német: Adler (r)	sas
<u>Hímnem:</u> Storch (r)	gólya

Az egyetemes hagyománynak vannak állandósult szókapcsolatai, mint pl. Héra tehénszeme Homérosznál. Ugyanígy összeragadva találjuk az *ég madarai* kifejezést. Lássunk hát egy-két mítoszi, ill. szentkönyvi helyet, ahol a madarat *éginék* titulálják, mivelhogy égi mivoltában sejtjük az ő hímnemű minősítésének ős-okát.

Idevág, hogy a régiek szerint azért nem látni madártetemet, mert – jóllehet, a földön költenek – meghalni az Égbe járnak. E tévhit kialakulásához nyilván a költöző madarak éves, titokzatos tömeges elvonulása is hozzájárulhatott, akik, ha üt az óra, nyakukba kapják lábukat, irány a Tejút, amely a hiedelmek szerint a költöző madarak otthona. A régi embernek nem állt módjában felkutatni a vonulásuk célállomását, s azt sem, hogy honnan is hozzák vissza hozzánk, ha üt az óra, a Tavaszt.

Lássunk hát egy-két égi madarat:

A Biblia égi madarai

„És monda Isten: Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra; és uralkodjék a tenger halain, az *ég madarain*, a barmokon, mind az egész földön, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon. 1M 1,26.

„És monda az Úr: Eltörlöm az embert, a kit teremtettem, a földnek színéről; az embert, a barmot, a csúszó-mászó állatokat, és az *ég madarait*; mert bánom, hogy azokat teremtettem.” 1M 6,7.

⁷³ *Átváltozások.* (Metamorphoses). Publius Ovidius Naso. MEK-03690

Görög égi madarak

Szimónidész írja:

„Számptalan égi madár
örvénylett Orpheusz arca fölött,
s az acélszínű tengerből a halak
nyílegyenest kiszökelltek a gyönyörű dalra.”⁷⁴

Íme Ovidiusz Metamorfózisából egy idézet, ezúttal az égi madarak kedvéért:

„S hogy ne legyen tájék eleventől árva, az égi
térre a számos csillagkép, a sok istenalak lép;
csillámló halakat befogad, helyet adva, a hullám;
föld vadnak, rezgő levegő madaraknak ad otthont.”⁷⁵

Magyar égi madár

A madár ős-egyetemes feladata egyebek közt a lelkek szállítmányozása is, Hoppál Mihály erre a magyar hagyományból hoz egy kiváló példát:

„A rakamazi madár csőrében tartott leveles ág s bóbítájának levélcokra azt jelezte, hogy a képmásba beköltözött szelleme az istenek lakta felső világba nyúló életfáról szállt alá, erős karmaiban két segítőjét is magával hozván. Természetesen tudatában kell lennünk, hogy e rendkívül nehezen megfejthető ősi üzeneteknek más értelmezése is elképzelhető, például olyasfajta, amelyet fentebb már említettünk: az égi madár-fiókák képében hozza a földre a kiválasztott újszülöttek lelkét. Ez utóbbi esetében a sas és a termékenységkultusz kapcsolatát is sejtethetjük e jelenetben: a korongot viselő nő isteni eredetű utódokat hoz majd világra.”⁷⁶

Lám, ez a madár az égbenyúló világfán, vagyis a geocentrikus kozmoszstruktúrában tevékenykedik. Egy hallucinált világ madárhallucinációja ez is!

Lélekmadár

A régi madár isteni követ: Nem is a gyermeket, hanem a lelket hozza eredetileg a gólya, s a kuvik viszi vissza, nyilván őshelyére, az életfára. A csodás Szendrey-féle babonaszótárban ezt olvasni róla:

„Gólya: Isten madara. Hogy a gyereket a gólya hozza a tóból, ma már csak gyerek-babona.”

Ám ez a tó eredetileg alighanem az égbolt ragyogó tava lehetett. És miért a gólya hozza? Nyilván, mert ő is költöző madár, vagyis őshazája a Tejút, az Ég.

A régi emberiséget – mint jeleztük – igencsak foglalkoztatta a vándormadarak talányos éves eltűnései:

„Vagy: a költöző hattyúcsapat élén repülő madár. Gyakori jelképe a tetet öltött Léleknek. Vesd össze: Svétásvatara-upanisad 1.6. és 3.18.)”⁷⁷

⁷⁴ *Fohász a múzsákhoz*. Tíz ógörög költő. MEK-00386 Szimónidész: A dal varázsa.

⁷⁵ *Átváltozások*. Publius Ovidius Naso. MEK-03690

⁷⁶ Hoppál Mihály: *Folklór és hagyomány. Válogatott tanulmányok. A régi iráni és más keleti kapcsolatok problémája*. Az Európai Folklór Intézet kiadványai. Örökség sorozat. CD-ROM.

⁷⁷ *Upanisadok*. Ford.: Tenigl-Takács László. MEK-01326.

Az égi hattyú akár csillagkép-lény is lehet, nem igaz?

„Egy hattyú kószál e Brahman kerékben,
mi minden lelkeset magába foglal.
Elszakítja magát a Kerékforgatótól,
és annak kegyéből jut az öröklétbe.”

„Kilenckapus várban hattyúként lakik,
majd kiröppen onnan.
Uralja ő az egész világot,
mi áll, mi mozdulatlan.”⁷⁸

A szamojédek madara is égi:

„Mivel a szamojédek a *madarakat égi lényeknek tartják*, megemlítem ezzel kapcsolatban is az óriásmadarat, melynek fészke a tenger mögött van egy hegytetőn.”⁷⁹

Tehát mindent egybevetve nemigen tévedtünk nagyot állítva, hogy a *madár* fajnévként ideológiai okból kap hímnemet, égi rangot, mivel, kézenfekvő okok folytán az Ég népének tekintette őket boldog boldogtalan. Arra, hogy egyes madárfajok néha nőnemet, vagy semlegest kapnak, majd még visszatérünk.

Gépmadarak, s egyebek

A vizsgált nyelvi kontinensen nincs főnév nemi identitás nélkül, vagyis a nemesítés egy befejezhetetlen hóbort.

Mivel új fajok már nemigen bukkannak fel, immár csak a dolog örületrésze folytatódik, vak automatizmusként, rendületlenül: amikor élettelen tárgyak és fogalmak kapnak nemet.

Itt látszik csak igazán a király meztelensége, vagyis e jelenség teljes faramucisága, abszurditása, amikor egy repülőgép vagy a helikopter nemhez, vagyis kozmikus – és persze komikus – ranghoz jut. Természetesen hímnemű, mivel az Égapa nyájához tartozik, mert madár ő is, a javából.

Olasz: Aereo	repülőgép
Német: Aeroplan (r)	
Német: Hubschrauber (r)	helikopter

Ritka, amikor egy főnév nemében még érhető és világos a neve magyarázata, mint a repülőgép esetében az Éghez tartozás kézenfekvő ténye. Az is hasonló mázli, amikor olyasmire bukkantunk, ahol még kézenfekvő, hogy a Földanyához kötődő dolgok kapták a nőnemet:

⁷⁸ Uo. / Svétásvatara-upanisad 3.18

⁷⁹ *A Tejút fiai. Tanulmányok a finnugor népek hitvilágáról.* Európa, 1980. 407. o.

Stätte (e)	színhely
Saat (e)	vetés
Schar (e)(s)	ekevas
Schaufel (e)	lapát
Siedlung (e)	település

Ismét a nyelvkönyv

És most új szemünkkel szokásunkhoz híven pillantsunk vissza egy nyelvkönyvbe, ellenőrizni, vajon a tankönyvi koncepciótlan általánosítások, csoportosítások háttérben felsejlik-e a vélelmezett rendező elv, vagyis, hogy az egykori Ég és Föld voltak nem tekintetében a keresztszülők. A semlegesnemtől pedig további türelmet kérünk.

„*Hímnemű* a férfit jelentő főneveken kívül a népek, folyók, szelek, hónapok nevei, pl. *pāter* atya, *Scythia* szkíta, Danuvius Duna, aquillo ÉK-i szél, Aprilis, április.

Nőnemű a nőt jelentő főneveken kívül a fák, szigetek, városok, és országok nevei, pl. *māter* anya, *ficus* fügefafa, *Delus* Délosz, *Aegiptus* Egyiptom.

Semlegesneműek a ragozhatatlan főnevek és főnévi igenevek, pl. *nefās* (*vetitum*) (a tiltott) bűn; *errāre* (*humanum est*) tévedni emberi dolog.

Közös neműek azok a főnevek, amelyek férfit és nőt egyformán jelentenek, pl. *parēns* szülő (anya vagy atya).”⁸⁰

Tán egyetért az olvasó, hogy az általunk felvetett rendező elv itt felsejlik, igenis, érzékelhető. De vajon mit szólnak a szótárak mindahhoz, amiket kibogoztunk?

Nincs tiszta képlet

A szótárak nem feltétlenül és nem a remélt intenzitással, hanem csak ímmel-ámmal igazolják koncepciónk igaz mivoltát. Lehetséges, hogy mindaz, amire tippeltünk logikus, csak épp nem igaz? Hallatlan szerencsénkre mégsem kell azért takarodót fűjnünk felvetésünknek. Ügyünkben ugyanis, hiszik, vagy sem, egyszerre két koronatanú is jelentkezett vallo-mástételre, s előbukkanása a véletlennek köszönhető. Két szövegbizonyíték akadt utunkba, nyilván a Sors unt rá iszapbirkózásunkra, s úgy döntött, legyen meg az örömünk!

Koronatanúk a múltból

A szanszkrit tanú

Az indoeurópai nyelvi kontinens egyik fontos ősi prototípusának nyelvén maradt ránk egy autentikus szöveg a szanszkrit hagyományból, vagyis épp a vizsgált probléma potenciális forrásvidékről. És nyakam rá, hogy nem fogják elhinni, hogy mi képezi ennek a nagyon ősi szanszkrit szövegnek a tárgyát? Pont, amiről könyvünk szól: az, hogy *honnan is nyerik a főnevek nemi minősítésüket, eredetüket*. Tehát ez az összöveg kivételes módon akaratlanul is egy ősnyelvtani kérdést tisztáz. Olvassák el figyelemmel, fésüljék egybe, összegezzék a két alábbi idézet egymást is kiegészítő szövegüzeneteit.

⁸⁰ *Latin nyelvtan*. (A gimnázium számára). Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.

- „– Mivel fogja fel az ember a hímnemű szavakat:
 – A lélegzettel (prana, masc.).
 – A nőneműeket mivel?
 – A beszéddel (vács, fem.).
 – A semlegesneműeket?
 – A gondolkodással (manasz, neutr.).”⁸¹

„A szó a Földi Világ, az ész a Levegőég, a lélegzet pedig az Égi Világ.”⁸²

Lám, attól kap hím- vagy nőnemet egy főnév, hogy az Ég- vagy a Föld birodalmához sorolják őket! Hát igen. Másról se szóltunk idáig, épp erre jöttünk rá mi is. A főnévi nemek a kozmikus besorolás függvényei. Heuréka! Mégiscsak érdemes volt ezeken a kutyautó dolgokon hosszú gyerekkorom óta bosszankodni!

Latin koronatanú

A másik horgunkra akadt ügydöntő bizonyíték a 4. század első feléből való Firmikus Maternustól származik. Az ő jóvoltából megtudhatjuk, átérezhetjük, hogy igenis, sokat tépelődtek a régiek a nemi besoroláson, a fogalmak identitásán:

„Az asszírok, valamint az afrikaiak egy része szerint az elemek között a levegőé az elsőbbség, és képzelt alakban megjelenítve ezt tisztelik. Mármost a levegőt, Iuno vagy Szűz Vénusz néven – mintha bizony Vénusznak valaha is kedves lett volna a szüzesség – isteni rangra emelték. [...] Ezt az elemet – nem tudom miféle tisztelettől indítatva *nőneművé tették*. Talán mert a levegő a tenger és az ég között fekszik, azért tisztelik papjaik nőies hangokkal?”⁸³

Itt is kiviláglik, hogy a nembe sorolás ideológiai spekulációk végkifejlete. És a régi világ egyvalamiben közös húron pendült: kényszeres késztetést érzett a nemek feltüntetésére.

„A perzsák és a mágusok, akik Perzsia területén laknak, valamennyien a tüzet becsülik legtöbbszörre, és nézetük szerint a tüzet kell minden elem eredetének tartanunk. Következésképpen ezek a tüzet két erőre osztják, természetét mindkét nemmel kapcsolatba hozzák, és a tűz lényegét férfi és női alakban egyaránt elképzelik.”⁸⁴

Csodás, ugye? Épp munka közben csíptük el őket, ami egy valóságos tettenérés. Köszönet érte, Firmikus Maternus, sokat segítettél!

Annak, akit illet

Immár azt hiszem, hogy a székünkben hátradőlhetünk, mert ezeknél az ölünkbe pottyantaknál ékeesebb bizonyítékokra keresve sem bukkanhattunk volna! Eszerint a hagyomány mégiscsak megőrizte annak szövegbizonyítékát is, hogy a névszók ideológiai alapon érdemelték ki s kapták egykor nemeiket. És nyilván számos egyéb bizonyítékot is rejtenek a régmúlt idők szövegemlékei mélységes hallgatásra kárhoztatva, miként mindeddig az előbb idézettek sem kaptak szót ott, ahol szükség lett volna rájuk, vagyis a nyelvtudományban.

⁸¹ *Titkos Tanítások*. Válogatás az Upanisadokból. Válogatta, fordította Vekerdi József. Helikon kiadó, 1987. 118. o.

⁸² *Upanisadok*. Fordító Tenigl-Takács László. MEK-01326 / Brihadáranyaka-upanisad I. fejezet 4. szakasz.

⁸³ Firmicus Maternus: Asztrológia. A pogány vallások tévelygéseiről. Helikon kiadó 1984. 65. o.

⁸⁴ Uo. 67. o.

Miért nem tud hát erről az utókor, pl. a nyelvészet?

Az egyik ok az, hogy ők a nyelvet csupán elemzik, s nincs alkalmuk és képzettségük és inspirálásuk interdiszciplináris kirándulásra, pl. az őshagyomány vidékére, ahol, mint esetünkben, a válaszok lakoznak.

És ha netalántán mégis kezükbe akad egy olyan kötet, akkor sem veszik komolyan, mert üti a ma meghatározó darwinista szellemiségű nyelvészet alap gondolatát: azt, hogy önfejlődés során alakultak, alakulnak ki ezek a nyelvi csodabogarak. Na, de ráérünk később kifakadni...

Most adjuk át magunkat a nem is annyira örömmel, hogy helyes volt a nyelvkönyvek állításainak árja ellen úsznunk, mivelhogy a tények azt tűnnek igazolni, hogy alapvetően nincs igazuk, amikor olyasmit állítanak, hogy a *természetes nem* e téren egykor a meghatározó.

Miért nincs tiszta képlet?

Immár arra is felsejlik egy válasz, hogy miért viselkednek a szótárak általában renitensen ügyünkben, vagyis nem világlik mégsem ki belőlük kristálytiszta az egykori rendező elv. És, hogy az indoeurópai nyelveken belül még a kozmikus alapfogalmainak nemei, amilyen az Ég Föld, Nap Hold stb., még azok is szögesen eltérhetnek egymástól.

Ennek okát az előbb idézett latin szerzőnk, Firmikus Maternus a maga módján világosan megadta, hisz épp azt láttuk, miként lényegében szanszkrit példánkban is, hogy egy-egy főnév nemi-, azaz kozmikus megítélésébe helyi nemzeti ideológiai spekulációk döntenek. Vagyis az aktuális kozmoszfelfogás, világértelmezés tükröződik ilyenkor a nyelvtanokban, szótárakban! Mert a nyelv itt-ott még a későókorban is a világkép hű tükrözője, követője.

Ez a lényegen mit sem változtat, vagyis, hogy a kiinduló téveszme mindenütt azonos – még ott is, ahol az alapokat is átvakolták –, ami a geocentrikus ideológia. A részletek megítélésében viszont már e népek, kultúrák dacolnak egymással, s persze önmagukkal is.

Egyéb faramuciságok

Bizonyos, hogy egy, a nemek közötti prioritási vita sejlik már annak az alaphelyzetnek az egykori megítélésében is, hogy Ég borul a Földre, vagy fordítva helyezkednek el. A Nap és Hold nemi státusa sem azonos a nemesített nyelvi világban, pl. a németek úgy találták, hogy a Hold a férfi és a Nap a nőnemű. A finn Kalevala arany Holdat és ezüst Napot emleget, s ezzel a Hold prioritására utal. De abban jobbra megegyeznek e népek, hogy az Eget-Földet, Napot-Holdat ellenkező neműnek mondják, vagyis utódlásra képes szerelmes(testvér)párnak tekintették őket.

Lukianosz egyik remeke is épp arról árulkodik, hogy mekkora viták zajlottak akkoriban efféle ügyekben: Jelenetünkben a Hold, vagyis Szelené istennő megszólítja az Ikaruszként Zeuszhoz mellette repülő Menipposzt, s elpanaszolja, mi mindent összezagyválnak róla odalent a filozófusok:

„[a filozófusoknak] Nincs más dolguk, mint hogy velem s az én ügyeimmel fontoskodjanak: mi vagyok és mekkora, mi okból leszek időnként félkör és sarló alakú. Egyesek azt állítják, laknak rajtam, mások, hogy úgy függök a tenger felett, mint egy tükör. [...] Nem nyughatnak, míg össze nem ugrasztanak a bátyámmal [a Nappal] s vizsályt nem támasztanak köztünk.”

A régi emberiség az Eget jobbra többre becsülhette a Földnél. Így, ahol pl. az Ég nőnemű, ott vélhetőleg az anyaelv lehetett az uralkodó, és mindez fordítva is igaz. Így a régi Egyiptom az Eget látja nőnek. Erre rímel, hogy a piramiskultusz – a méh-, hangya-, vagy természetesen rabszolga társadalmát kopirozza, amelynek középpontjában egy Nagy Anya, a kaptár királynője áll. Jelzés értékű, hogy Egyiptom női fáraókat is megenged magának, amúgy a női uralkodó az ókorban általában – pl. a görög vagy bibliai kultúrkörben – elképzelhetetlen.

Tehát a nemek közötti egykori ádáz ideológiai harc is beleszólhatott a kozmosz értelmezésébe, ergo: a mai nyelvtankép kialakulásába.

Ahol a Hold és a Nap hímnemű

Megdöbbenő, hogy a szanszkrit hagyományban a Nap és a Hold egyaránt férfihatalom, mindketten hímneműek. Na, ez itt most keresztülhúzhatja számításainkat!

De mégsem! Ennek a jelenségnek is van mítoszi őskliséje. A dualisztikus teremtéstörténetekben két férfi: az isten és a demiurgusz teremti a mindenséget. Ilyen helyeken a női elvnek se híre, se hamva. Miért? Tán mert, miként azt Bachofen⁸⁵ kimutatta, kezdetben a nők basáskodtak a férfiak felett, míg végül az anyaelvű társadalmat felváltotta a megnyugtató férfiuralom. Túlkapásoktól sem mentes ősharc folyt a nemek közötti prioritásért.

Ami ebből minket illet, számos kultúrában – görög, finn, bibliai héber – világosan kiolvasható, hogy immár a nőt tartják felelősnek a tökéletesre teremtett világ megrontásáért. Spekulációs magyarázata lehet tehát annak is, hogy a tudás, az isteni *bölcsesség* – ami az emberre a romlást hozza –, mind a régi görögben (szofia) és héberben (chokmá) nőnemet kap.

Isten a Bibliában a férfit saját képére és hasonlatosságára teremti. Éva bibliai szerepe szerint Ádám kedvtelését szolgáló – Madáchcsal szólva – csecsebecs, s ő Isten szempontjából a teremtés Pandora-típusú epizodistája, aki arra jó, hogy mindent elrontson, összeszűrve a levét a Kígyóval. Alighanem bibliai hatásra nevezik a hölgyeket *második nemnek*. Jellemző, sőt irányadó a kérdésben, hogy a XX. sz.-ig a nőt nemes egyszerűséggel *asszonyállatként* említi, vagyis annak minősíti a Károli-féle bibliafordítás. Gondoljunk csak azokra a korai egyházi vitákra, hogy a nő lelke is halhatatlan-e?

Az Újszövetség Atya-Fiú-Szentlélek hármasságból is hiányzik a női részvétel. A szent szöveg Évát marasztalja el fővétek ügyben, s Ádám elég könnyen megússza a dolgot:

„Az asszonynak monda: Felette igen megsokasítom viselősséged fájdalmait, fájdalommal szülsz magzatokat; és epekedel a te férjed után, ő pedig uralkodik te rajtad.” 1M 3,16.

Mindez tehát a kérdéses kultúrákban reváns lehetett egy megelőző nőuralomra?

Ha viszont a szent szöveg ekkora fenntartással kezeli a nőket, hogyan lehetséges, hogy Szent István halála közeledtével váratlanul egy nőt – Szűz Máriát – „kéri fel” arra, hogy legyen a Magyar Birodalom patrónája. Patróna? Belegondolt bárki is, mit is jelent ez egyáltalán?

Mária Patróna

A patróna kifejezés a *páter*, azaz az *atya* nőnemesített változata. Máriának védőszentként nem inkább *matrónának* vagyis anyának kellett volna lennie? Mind tudjuk, a magyarban, s másutt is furamód kimondottan rossz szájízű ez az utóbbi kifejezés. Az ok ez ügyben is, féltő,

⁸⁵ Bachofen svájci jogtudós és vallástörténész az anyajogról és ennek vallástörténeti vonatkozásairól írt.

hogy az ideológia háza táján keresendő, vagyis, hogy a bibliai kultúrkörben kimondottan a férfielv dominál. Arról nem beszélve, hogy szövegződése szerint még a *mater* is hímnemű a latinban.

Ami Máriát illeti, magában az Evangéliumokban – tessék alaposan utána olvasni – túl azon, hogy istenszülő édesanya, ami egy önmagért beszélő csodálatos rang, viszont ő dramaturgiai szempontból a szent szövegben csak meg-megvillanó passzív személyiség. Jóllehet, a kora középkorban fellángol Európában egy Mária-kultusz, ám mégiscsak elgondolkoztató, hogy egyik legnagyobb királyunk, Szent István épp az ő égi gondnoksága alá helyezte a Magyar Birodalmat? Vajon mi sarkallhatta erre a választásra, hogy a női elvre bízva országát?

Szent István titkos záradéka?

Szent István egyik legdicsegetesebb s aktuálpolitikai szempontból diplomatikusabb tetteként azt tartják számon, hogy a régi pogány istenvilágot felcserélte a bibliaira, a kereszténység istenhitére.

Hatalmas tortúrával járt ez, melyet egy mai ember már képtelen felbecsülni! Hisz a régiek valósággal együtt éltek isteneikkel, s imádták, rettegték őket. Okkal tarthattak a cserben-hagyott régi istenek bosszúhadjárátától. A Biblia a tanú, micsoda bosszút áll Isten, amikor időnként elfordul tőle választott népe...

Ám – az akkor még nem szent – István királyunk ama nevezetes tollvonása, amellyel úgymond Szűz Mária oltalma alá rendelte az országot, mit is jelenthetett a gyakorlatban? Újból zöld utat engedett az ősvallásnak, amelynek központjában a Nagy Anya kultusza állt. Ennek a választásnak a hozadéka az ősi magyar kultuszok fennmaradása szempontjából óriási, mivel suttymban zökkenőmentesen imádkozhatott a Női Elvhez a Mária kultusz leple alatt.

Mindez, mármint, hogy Szent István tudatosan, vagy taktikusan döntött az ország Mária oltalma alá helyezése mellett, vagy sem, és vélhetőleg ennek nagyban köszönhető, hogy a pogány imák apokrif néven egyáltalán továbbélhettek, fennmaradhattak. Ezek ugyanis gyakorta csupán álapokrifok, amúgy pedig pogány szövegek, ld. Erdélyi Zsuzsanna vagy Daczó Árpád⁸⁶ gyűjtései.

A végeredmény, hogy továbbélhettek az ún. pogány imák a régi hitvilággal egyetemben, de immár gyakorta az evangéliumi szereplők neveivel megfejelve, behelyettesítve, vegytiszta összöveggént.

Ilyesmire gondolok:

Föld szülte eget

A női prioritású kozmogónia képlet:

„Föld szülte eget,
Ég szülte Máriát”

Ugyanez fellelhető egy megfordított prioritással is:

„Ég szülte Földet,
Föld szülte fát,
Fa szülte ágát,
Ága szülte bimbaját,
Bimbaja szülte virágját,

⁸⁶ Babba Mária hagyományának feltárása.

Virágja szülte Szent Annát,
Szent Anna szülte Máriát,
Mária szülte Krisztus Urunkat, a világ Megváltóját.”⁸⁷

Lám, a magyar hagyomány is megőrizte a potenciális kozmogóniai mítoszt, mégpedig épp a különösképp régi, embriológiai képnyelvvel kombinálódott variánsokat. Nem kérdés, hogy a bibliai nevek csakis később kerültek a szövegbe, hisz ez a teremtési sablon igencsak távol esik a bibliai – úgy az előhista, mint a jahvista – teremtéskonceptióktól.

A DAS-ról dióhéjban

Merengés a SEMLEGES nem

Miért hanyagoltuk el mindeddig a semlegesnemet, miért nem beszéltünk róla eddig? Mert jobbára kikopott a neolatin nyelvekből, vagy legalábbis elcsökevényesedett. És, miközben eloszlott bennünk az afelőli kétség, hogy az Ég- és Föld kozmikus páros a nyelvi nő- és hímnem ősgazdája, ilyen biztos befutóval semleges nem ügyében nem tudunk előrukkolni.

Csak találgatásra kényszerülünk, hogy az előbbi logikának megfelelően a semleges nem kozmikus tulajdonosa a kettejük között felbukkanó égi személyiség lehet. Ez pedig, ha számításunk nem csal meg, akkor közös gyermekük, az őket összekötő és szétválasztó axis mundi, illetve annak perszonifikált alakja, amilyen pl. az Eget Földdel összekötő Atlasz titán.

C. G. Jung, a mítoszok nagy szerelmese, a régi elképzelések lomtárában bóklászva épp az Ég és Föld után és között felbukkanó harmadik világ felett mereng, s mintha épp a semlegesnem kozmikus gazdáját, a Gyermeket jellemezné:

„A *Psichica Trismegistib*en Dorneus a következő ‘filozófiai’ magyarázatát adja ennek: Kezdetben Isten *egy* világot teremtett. Ezt azután két részre osztotta, nevezetesen égre és földre. Van azonban benne még egy harmadik és közbenső, vagyis eredeti egység is, mely részt vesz mindkét szélsőségben. Ez utóbbiak nem lehetnek meg a harmadik nélkül, de a harmadik is rászorul a két szélsőségre. A harmadik világ eredeti egysége, a megszentelt házasság köteléke.”⁸⁸

Jegyezzük meg, hogy anélkül, hogy túlértékelnénk egy-egy ilyen találatot, hogy a *gyermek* pl. a németben – ahol ez a harmadik nem él és virul – semleges.

Kind (s)	gyerek gyermek
Säugling (s)	csecsemő

Az arányosság hiánya

Kopernikusz a Ptolemaeus-féle rendszerben az arányosság hiányára érzett rá:

„Kopernikusz, amint III. Pál pápának ajánlja művét (megkezdte 1517., bevégezte 1530., megjelent 1543.), megvallja, hogy nem megfigyelés vagy elemzés útján jutott a napnak központi helyzetéhez és a földnek napi forgásához «hanem azáltal, hogy érezte, a Ptolemaeus-féle rendszerben az arányosság hiányát.»”⁸⁹

⁸⁷ *Hegyet hágék, lőtőt lépék.* (Archaikus népi imádságok). Erdélyi Zsuzsanna. MEK-05255

⁸⁸ C. G. Jung: *Az alkímia konjunkciói.* Kötet kiadó, Nyíregyháza, 1994. 22. o.

⁸⁹ *A nyelvtudományról.* Müller Miksa. Kiadja: Ráth Mór. Budapest, 1878. 20. o.

Minket is a nyelvtanban tapasztalható arányosság hiánya ingerelt. S kiderül, hogy a főnévi nemek kérdésében is a válasz ugyancsak Kopernikusz háza táján keresendő: a nyelvészet értetlenkedését az okozza, hogy a geocentrikus nyelvtant, s toldjuk meg annyival, hogy kultúrát, heliocentrikus szemmel vizsgálgatja, vagyis nem azon a szemüvegen át olvas, amelyet e jelenség írásakor használtak, s a végeredmény ilyenkor borítékolható.

A császár új ruhája

Így, fejezetünk vége felé egy olyan érzés támadhat az olvasóban, hogy mindezekről a dolgokról eddig sem lehetett másképp gondolkozni, csak ahogy mi tesszük. Mert hihetetlen, hogy mindezt a nyelvészet ne látná, ne vette volna észre, s a szakkutatásban egy ilyen megközelítési forma még csak fel sem vetődött! Mármost, hogy a nyelv attól olyan fura, mert a geocentrikus kozmoszt tükrözi.

Gőzük sincs arról, hogy az indoeurópai nyelvek ragyogása kissé csalfa ragyogás, s fénye leginkább az Andersen-meséből jól ismert császár új ruhájára hasonlít. És amennyiben ezt a nyelvi jelenséget a dicséretére írják, s igyekeznek a többi nyelvcsaládnál való fejlettebb mivoltát épp ezzel igazolni, akkor épp a gyengéjét állítják be a magasabbrendűsége egyik mutatójának! És mindez a prioritás kijelölők eszközévé válva, avatatlan kezekbe kerülve jogalapot adott azt az árja-gondolathoz, ami a XX. századi emberiség körmére égett...

Tehát, új ismereteink birtokában fussuk csak át ismét gyorsan a nyelvtudomány nagyjainak ügyünkbe vágó megállapításait, egyrészt, hogy témánktól búcsúzva átérezzük e helyzet faramuciságát, s örüljünk annak, hogy sikerült valamit remélhetőleg megérteni és újragombolni a kabátot, s tán ezek után a mi európai törpe kisebbségi európai agglutináló nyelveinkre is szelídebben tekintszen a flektáló nagyvilág.

Kutyafuttában

A kezdet agglutinál?

Az indoeurópai nyelvek tanulmányozásának összehasonlító módszerét Sir William Jones (1746-94) híres előadásától szokás számítani. Ő ébresztette rá a világot a szanszkrit nyelv újszerű tökéletességére, s hogy ez lehet a görög, latin, perzsa, germán, szláv stb. nyelvek közös forrásvidéke.

Ugyancsak ez ügyben, s szintúgy korszakalkotó határként emlegetik F. Bobb 1816-os értekezését „Über das Konjugationssystem der Sanskritsprache in Vergleichung mit jenem der griechischen, lateinischen, persischen und germanischen Sprachen” címmel, melyben a kérdéses nyelvek ősrökonságát mutatta ki. De ez csupán a kezdet, nemsokára még egy sor nyelv itt találja magát, ebben a klubban.

A modern nyelvtudomány genealógiai alapjait W. Humboldt⁹⁰ rakja le. Humboldt úgy ítéli, hogy az indogermán nyelvek – most tessék figyelni – agglutinálóként kezdték pályájukat:

„Olyan nyelvről sincs tudomásom, melynek grammatikai formái, még teljes fejlettségük állapotában is, ne viselnék magukon az eredeti agglutináció félre nem ismerhető nyomait.”⁹¹

Tehát az agglutinálást egy kezdetleges fejlődési foknak tartja.

⁹⁰ Megkülönböztette az indogermán, szemita, agglutináló, és mozaiknyelvek családját.

⁹¹ *Wilhelm von Humboldt válogatott írásai*. Európa Könyvkiadó, 1985. 50. o.

Agglutináló gyerekkor

Max Müller reformgondolatai 1861-ben jelennek meg könyv formában, vagyis néhány évvel Darwin főműve előtt. Ő is mintha Darwin fejével gondolkozna. Ő is úgy találja, hogy az agglutináló nyelvek a kezdetet jelentik a magasabb rendű indogermánhoz képest:

„Ezeknek is át kellett haladniuk az *agglutináló fokon*, s csak ebből a korból magyarázhatjuk meg a későbbi árja és sémi nyelvcsaládoknak lassanként való eltérését.”⁹²

Max Müller egy kortárs nyelvész is idéz, aki hasonló diagnózisra jutott, a kezdetkori agglutinálást illetően:

„Sőt, olyannyira megy, (Evald) hogy némely alaki elemről a törökben azt mondja, hogy közösek az árja nyelvcsaláddal, hogy tehát ezek az elemek csak oly korszakból lehetők, mikor még mind a kettő *agglutináló gyerekkorában* volt.”⁹³

E tudós konzílium ítéletét a nagyvilág mindmáig készpénznek veszi: e két nyelvcsalád alárendelő viszonyban áll egymással, az agglutináló nyelv az alábbvaló, a kezdetleges.

Már Hérodotosz is...

Belegondolva, a két nyelvcsalád közötti hierarchiát nem a XIX. sz. találta fel. Hérodotosz szerint a „kezdetleges”, barbár, ragozó pelaszgból nőtt ki a nagyszerű, nemekkel rendelkező görög:

„Hogy milyen nyelven beszéltek a pelaszgok, nem tudom pontosan megmondani. De ha a még ma is élő pelaszgokat lehet tanúul venni, kik a türhéneken túl, Krésztón városában laknak, s akiknek egykor közös határuk volt a most dórnak nevezett törzsszel, mert akkor még a mai Thesszaliótiiszban éltek, továbbá azokat a pelaszgokat, akik a Hellészpontoszon Plakia és Szkülaké városait alapították, s akik az athéniakkal voltak együtt, s ezenkívül még minden pelaszg várost, mely azóta más nevet vett föl, ha ezeket vesszük tanúul, akkor *a pelaszgok barbár nyelven beszéltek*. De ha ez az egész pelaszg népre érvényes, akkor az attikai népnek, mely pelaszg eredetű, a Hellaszba költözés következtében nyelvét is meg kellett változtatnia. Mert a krésztóniak és a plakiabeliek egyetlen körülöttük lakó néppel sem egynyelvűek, de egymással igen, s ezáltal mutatják, hogy azt a nyelvet őrizték meg, amelyet e földre költözésükkor magukkal hoztak.

A görög nép azonban, ahogy én látom, eredete óta mindig ugyanazon a nyelven beszélt: mikor a pelaszgtól elszakadt, még gyöngye volt, de kis kezdetből kifejlődve, népek sokaságává növekedett, a pelaszgok pedig, számos más barbár néppel együtt, hozzájuk csatlakoztak. Emellett úgy látom, hogy a pelaszg faj mint barbár nép, nem nagyon szaporodott.”⁹⁴

Hérodotosz igen korai szerző, Kr.e. 480 körül született. Ungot-Berket bejárta, Athénban olyan személyiségek kortársa, barátja, mint Szophoklész, Euripidész, Anaxagorasz vagy Pheidiasz. És nem is hallott a nyelvtant ért hatalmas művi beavatkozásról, a nyelv „szakralizálásáról”. Megjegyzem, az etruszk, amelyet a latin ősének tartanak, ugyancsak ragozó nyelv volt.

⁹² A nyelvtudományról. Müller Miksa. Kiadja: Ráth Mór. Budapest, 1878. (Max Müller) 326. o.

⁹³ Uo. 327. o.

⁹⁴ Hérodotosz *KÜROSZ – XERXÉSZ*. MEK Könyvtár. In: Hérodotosz: *A görög-perzsa háború*.

A nyomok a szanszkrit felé vezetnek

Honnan is ered ez a nagy nyelvcsalád? Mint emlékeznek, a szanszkrit nyelv forrásvidékéről, s már jeleztük, hogy épp ennek a felismerése alapozta meg a modern nyelvészetet:

„Azt is észrevette Hervas⁹⁵, mekkora hasonlóság van a szanszkrit és görög nyelvtan közt [...]. Összehasonlítja pl. a görög *Theos*, Isten szót a szanszkrit *Deva*⁹⁶-val. Azonosnak mondja a görög *eimi, ei, esti*, vagyok, vagy, van igét a szanszkrit *asmi, as, i asti*-val. Sőt, kimutatja, hogy a három görög nemi végzet, *os, ē, on* ugyanaz, mint a szanszkrit *as, ā, am*.”⁹⁷

S végül idézzük fel újra napjaink minősítését, mely a szanszkritot ugyancsak a többiek elé, fölé rendeli:

„A szanszkrit nyelvnek bármilyen ősi is, csodálatos a szerkezete. Tökéletesebb, mint a görög, gazdagabb, mint a latin, sokkal pompásabban kifinomult, mint bármelyik, mégis, mind az igék gyökében, mind a nyelvtani formában, sokkal erősebb rokonság köti össze őket, mint amit véletlen hozhatott volna össze, s ez a rokonság olyan szoros, hogy egyetlenegy filológus sem vizsgálhatja a három nyelvet, anélkül, hogy ne higgyen, abban, hogy egy közös forrásból származhatnak, amely, talán már nem létezik: s hasonló, ha nem is ilyen kényszerítő okunk van annak feltételezésére, hogy mind a gót, mind a kelta, bár különböző idiómákkal keverednek, azonos eredetűek a szanszkrittal; s a régi perzsát ugyanehhez a családhoz kapcsolhatjuk.”⁹⁸

Tehát a hozzáértők közfelkiáltással a szanszkritot érzik legközelebb a kályhához, vagyis csaknem ez az ősnyelv.

Az a nyelv a korszerűbb, amelyben nincsenek nemek

Mi pedig épp a forrásvidéken, vagyis a szanszkrit hagyományban bukkantunk annak ékes igazolására, hogy a nemek meghatározása ideológiai szempontból, geocentrikus kozmikus besorolás alapján történt. A geocentrikus kozmosz viszont egy délibáb, ergo: a nemek jelenlétének egy nyelvtanban nincs valóság-, vagyis jogalapja, épp ezért nincs is ott semmi keresnivalója! W. Humboldt tehát nagyon téved azt kinyilatkozva:

„Egy szó nemek alá foglalható, másokkal értelmes láncolatokká összeállítható.”⁹⁹

Persze, nemek alá foglalható, csak hogy ennek folytán a kérdéses nyelvek használói a geocentrikus ideológiai téveszmerendszer koloncainak cipelőivé válnak.

Tehát kötelességünk megismételni, hogy következmények nélkül *egyetlen megátalkodott névszó sem foglalható nemek alá*, mivel ez az eljárás az őskor nyelvtani-ideológiai baklövése. És az a nyelvészet, amely e tájékozatlanság folytán ezt a jelenséget dicsőíti, az a régi nyelvtan leggyengébb láncszemét védelmezi. Márpedig egy lánc olyan erős, mint a leggyengébb láncszeme.

Hovatovább kijelenthetjük, hogy az a nyelv korszerűbb, ahonnan ez a rendszer hiányzik, pl. az indoeurópai szokásjoggal e tekintetben szakító angol, vagy a baszk, finn és magyar. Mindazok a nyelvek, melyekben a főnév nemet kap, egy tudományosan hivatalosan is megdőlt geocentrikus téveszmerendszer csökevényeit hordozzák mind a mai napig.

⁹⁵ A spanyol Hervas (1735-1805)

⁹⁶ A roma nyelvben Devla.

⁹⁷ A nyelvtudományról. Müller Miksa. Kiadja: Ráth Mór. Budapest, 1878. (Max Müller) 128. o.

⁹⁸ Róna-Tas András: *A nyelvrokonság*. Gondolat Kiadó 1987. 56. o.

⁹⁹ *Wilhelm von Humboldt válogatott írásai*. Európa Könyvkiadó, 1985. 396. o.

Kopernikusz és Galilei ez alól a világgép alól rántotta ki a szőnyeget. Tehát e nyelvek csodálatosak ugyan, de még nagyobb csoda, hogy ideológiai köntösük túlélte a Kopernikusz féle nagy leleplezést. Az Andersen mese császára máig rendíthetetlenül virít gyönyörűséges régi-új ruhájában!

Mindazonáltal a XIX. sz.-i nyelvész-gondolkozók helyesen ítélték a szanszkritot az indoeurópai nyelvek forrásvidékének, hisz ott bukkantunk a nyelv *nemesítésének* első írásos nyomára, bizonyítékára. S hogy tudott egy ilyen szokás elterjedni? A rákövetkező hatalmas kultúrák megörökölik ezt a nemesítési szokást, ámde időközben elfeledik a lényegét, azt hogy miért is szükséges a főneveket nemmel felruházni. Az utókor pedig úgy jár, mint a viccbeli öregek: „Emlékszel, mennyit szaladtunk a nők után?”. „Igen. De miért is szaladtunk a nők után?”.

Őskori nyelvújítók?

Gyümölcseről a fa

Arra jutottunk, hogy az indoeurópai ősnyelvtantától-cettig átideologizálták. Hogy miként is vezethettek be egy ekkora reformot, nem könnyű elképzelni. Kidoboltatott? Bejelentették, hogy holnaptól mindenkit lenyakaznak, aki csupaszon, *nem* nélkül ejti ki a főnevet? A köznép ez ügyben beiratkozott egy gyorstalpaló népiskolába, s elkezdte biflázni, hogy az asztal mától hím- vagy nőnemű és semlegesnemű a tyúk?

Pusztán annyi bizonyos, hogy valahogy el kellett kezdődnie, hisz az emberiség színe-java mindmáig e nyelveken éli világát. És legkevésbé sem egy őskori poros jelenség a *nemesítés*, ugyanis főnevek máig születnek, s nekik *nem* is dukál.

Akad egy egész más eshetőség is: Előfordulhat, hogy az indoeurópai nyelvi tenger egy műnyelv-erecskeként kezdte ragyogó és hatalmas ívelésű pályáját!

Műnyelv-mánia

A szanszkrit-műnyelv?

A műnyelvkészítést modernkori hóbortnak, intellektuális perverziónak szokás gondolni, nem igaz? Legkevésbé sincs kellőképp a köztudatban – tán, mert a nyelvi fejlődélmélet menetelési útvonalát keresztezi – hogy a régi emberiség mekkora előszeretettel hozott létre vadonatúj nyelveket! Mindez ma is tart, pl. a „primitív” sámánkultusznak – ami a legősibb, eredeti ruháját máig megőrző globális vallás – csaknem járulékos eleme a műnyelvgyártás. Aki azt hiszi, hogy az eszperantó-jelenség egy új keletű csodabogár, el van maradva egy brosúrával.

M. Eliade írja:

„A beavatás során a jövő sámannak meg kell tanulnia a titkos nyelvet, amit a szertartások során használni fog, hogy kapcsolatba kerüljön a szellemekkel és az állatszellemekkel. Ezt a titkos nyelvet vagy egy mestertől tanulja vagy a maga módszereivel, tehát közvetlenül a szellemektől; a két módszer az eszkimóknál például egymás mellett él. A sajátos titkos nyelv megléte megállapítható volt a lappoknál, és az osztjákoknál, a csukcsoknál, a jakutoknál és a tunguzoknál. [...] A titkos sámáni nyelv rendkívül kidolgozott az eszkimóknál.”¹⁰⁰

¹⁰⁰ Mircea Eliade: *A sámánizmus*. Osiris Kiadó, 2001. 100. o.

Ha egy komplett nyelv összehozása ilyen flottul megy és lehetséges, akkor ugye már nem is oly nehéz elképzelnünk egy nyelv egykori nemekbe öltöztetését, s kombinálását a geocentrikus mitikus elképzelésekkel?

Eszerint a szanszkrit, s általában az ősnelvek sokat emlegetett idézett tökélyének a titka újdonsültségükben rejlik? Új seprű jól söpör!

Az eszperantó – Új seprű jól söpör

Nézzük csak, hogyan is fest egy ilyen műnyelv, az eszperantó, az indogermánhoz képest? Elsőre megáll bennünk az ütő, hisz rögvest az általunk százszorosán elátkozott határozott névelőbe – *la* – bukkanunk. Hát ez se lesz jobb a Deákné vásznánál? Ezek is folytatják az örületet, s nemekkel színezik ki a szavakat?

De az első ijedelem után rögvest lehullhat szívünkről a kő, hisz ez itt nem a nőnem, hanem a főnév egyetemes jele. Na ez már döfi, s lélekben rögvest eszperantista lesz az ember, főként látván, hogy minden egyes főnév *o*-ra végződik. Boruljunk le, mert itt végre nem pároztatják a helikoptert!

A melléknevek egységesen *a*-ra, a határozószók *e*-re, a főnévi igenevek *i*-re végződnek. Az eszperantó radikális puritánsága, átláthatósága láttán csak olvadozik a szív, hogy lám, ilyen logikus rendszer is lehetséges, s ilyen egyszerűen is működhet a dolog.

Az ige jelen időben *as*-ra, végződik (az *s* betű *sz*-nek ejtendő). Az ige múlt időben *is*-re, jövő időben *os*-ra, feltételes módban *us*-ra, és felszólító módban *u*-ra végződik. *Az igéket nem ragozzuk, ugyanis a cselekvő személyére az alany egyértelműen utal!* Hallelúja! Az egyetlen *EST* ige megtanulásával rögtön elsajátítottuk a VAN ige valamennyi formáját.

ESZPERANTÓ	MAGYAR
Esti	Lenni
Mi estas	én vagyok
Vi estas	te vagy (ön van)
Li estas	ő van (férfi)
Ŝi estas	ő van (nő)
Ĝi estas	ő van (semlegesnemű, vagy tárgy)
Ni estas.	mi vagyunk
Vi estas	Ti vagytok
Ili estas	ők vannak

Meghökkenítően pofonegyszerű ez a rendszer, nyelvtanilag kiszámíthatóak a belső KRESZ-szabályok, s istenien tökéletes. Tessék belegondolni: nincsenek nyelvtani kivételek!

Molyrágta roncsnyelvek biflázására kényszerítettek komoly embereket a világ kulturális hatalmasságai, s kiröhögik és megvetik, aki nem ismeri tökéletesen nyelvi torzulásaikat, esetlegességeiket, ficamaikat, amire büszkék, s ami, melleleg a szégyenük! Mert, ha a szabályokra hagyatkozunk, bárki megtapasztalhatta, hogy feltétlenül röhejessé válunk.

És jóllehet, napjaink angol nyelve nincs ugyan geocentrikus ideológiai kövületekkel megterhelve, ám ettől még ez is roncsnyelv a javából. A kiejtés tökéletesen elszakadt a leírt nyelvtől, s rendszerüket a kivételek tartják össze. Shakespeare nyelvezetét a mai angol olvasó kevésbé érti, mint egy mai magyar a jó 800 éve leírt legrégebbi fellelt szövegemléket, a *Halotti beszédet*. Persze a magyart is szétrágtá az idő, egy folton folt nyelv a miénk is, a kristálytisztá franciakert-eszperantóhoz képest. Ó, csak az a Bábel tornya ne lett volna...

Az angol sem alkalmas arra a feladatra, amit betölt, még ha, a rokon nyelvekkel ellentétben nem is görgeti maga előtt a geocentrikus eszme galacsinjait, de persze hasonló okokból-tűnjek bár hazafiatlannak, a magyart sem ajánlanám! Egy olyan ún. *lingua franca*-ra volna szükség, amely érdeme, s nem hatalmi pozíciója jóvoltából válik közlekedési nyelvvé. Ilyesmi csak a mesében lehetséges...

Nem a nyelvészet asztala...

Könyvünk láttán nyilván sokan felszisszennek, honnan veszi a bátorságot a szerző, hogy avatott elmék, elmélyült nyelvészek tevékenysége felett ítélkezzen, hovatovább pálcát törjön?

Onnan, hogy a vizsgált kérdéskör egész egyszerűen nem is a nyelvészet asztalára tartozik! Én magam nem vagyok nyelvész, mentségemre szolgáljon, hogy nyelvészek sosem volnának képesek ezt a kérdést megérteni, mivelhogy kizárólag interdiszciplináris segítség igénybevételével lehetséges ennek a kérdésnek megoldása. A pusztá tény, hogy a nem (gender) kérdéskört csak a nyelvészek vizsgálhatják, akkora és olyasféle baklövés, mintha pl. a Medve csillagképet a zoológusok elemeznék a csillagászat történészek helyett.

Tehát e kérdéskörben épp a nyelvészek a dilettánsok, mert alapképzésükből fakadóan nem vehetik észre, miféle cethal hátán sütik pecsenyéjüket. Nem látják, hogy a nyelvben egy hatalmas parazita lakozik, lényegében az ősmítosz, s az okoz mindenfajta galibát.

Összességében elmondható, hogy a nyelvészetre is érvényes eddigi munkáink nagy tanulsága: Sem a hangadó mítosz kutatás, sem a folklór, biblia- és mesekutatás, de megkockáztatom felvetni, hogy esetenként a reáltudományok sem számolnak illően és megfelelően azzal, hogy a régi szellemi termékek térideje a geocentrikus világ virtuális kozmosza volt.

Miután tisztázódott, hogy e nyelvekbe költöztetett, mára már lejárt szavatosságú ideológiai elemek honnan erednek, illik megjelölnünk azt is, hogy hová valóak! A geocentrikus maradványok mauzóleumába, mert a köznapi nyelvhasználatban semmi keresnivalójuk!

Nyelvében él a nemzet

Nyilván a *nemekben* érintett indoeurópaiak kikérik maguknak tiszta szívből jövő javaslatunkat, hogy mielőbb szabaduljanak meg ettől jelenségtől, Higgyék el – ne nekünk, hanem az angoloknak –, hogy sokkalta könnyebb levetni egy ilyen kolonrendszer, mint amilyen nehéz felölteni lehetett annakidején. És semmiképp sem a hollandok megoldását javaslom, akik egy nyelvújítás során két nemzet hagytak meg: az egyik a semleges, a másik pedig az élőlények neme...

Ha pedig köszönik, ám nem kérnek arcátlan tanácsainkból, akkor legyenek boldogok szellemi örökségükkel, a nőnemű szakállal, a tyúkjuk semlegesnemével és a hím anyaméhhel! És a hím helikoptereket pedig sürgősen házasítsák ki, adják hozzá egy nőnemű lényhez, pl. egy neolatin asztalhoz, csapjanak nekik lakodalmat, s legyenek az ő vendégeik!

Befejezés

Ez a kötet nem végső igazságok tára. Annak a kiölhetetlen gravitációnak, magnetizmusnak a megnyilatkozása, amely szeretné ismét egybeforrasztani mindazt, ami egykor összetartozhatott. Azon voltunk, hogy helyettünk lehetőleg a régi gondolatok, idézetek tanúskodjanak. Ha az olvasót ez a járatlan, eldzsungelesedett utakon történt időutazásunk nem győzte volna meg arról, hogy a múlt álmai ily gyökeresen másképp festhettek, mint manapság hinni szokás, vigasztalódjon olyasmiben, amiben – Petőfivel szólva – nagyobb kedvét leli.

– VÉGE –